

Izglītības un apmācību sistēmas Eiropā

Igaunija
2009./2010. mācību gads

Eiropas Komisija

IZGLĪTĪBAS UN APMĀCĪBU SISTĒMAS EIROPĀ

IGAUNIJA

2009./2010. mācību gads

Sagatavoja

Igaunijas *EURYDICE* nodaļa
ar

Heli Aru, Heda Kala, Inge Kiviselg, Merike Mändla, Kalle Toom, Annika Tina, Epp Rebane atbalstu

Papildinformāciju par izglītības sistēmām Eiropā skatiet elektroniskajā izglītības sistēmu enciklopēdijā
EURYPEDIA (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurypedia_en.php),
Cedefop datubāzē
(<http://www.cedefop.europa.eu/EN/Information-services/vet-in-europe-country-reports.aspx>)
un Eiropas Izglītības fonda tīmekļvietnē (<http://www.etf.europa.eu/>).

Šo publikāciju ir sagatavojusi Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra (EACEA P9 Eurydice).

EACEA P9 Eurydice
Avenue du Bouget 1
B-1140 Brussels

Publikācija ir pieejama angļu valodā (*Structures of Education and Training Systems in Europe, Estonia, 2009/10*), kā arī internetā (<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>).

© Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra, 2010

Daļēja šīs publikācijas pārpublicēšana ir atļauta nekomerciālos nolūkos, pirms teksta fragmenta norādot tās izdevēju „Eurydice, Eiropas izglītības sistēmu informācijas tīkls” un publicēšanas datumu. Atļauju pārpublicēt pilnu publikāciju var pieprasīt EACEA P9 Eurydice nodaļā.

Tulkojumu latviešu valodā nodrošināja Valsts izglītības attīstības aģentūra, un tas pieejams arī elektroniski www.viaa.gov.lv

© Valsts izglītības attīstības aģentūra, 2011

ISBN 978-9984-881-11-9

SATURS

Ievads. Vispārīgs politiskais konteksts	4
1. Sākotnējā izglītība un apmācības: struktūra, finansējums un kvalitātes nodrošināšana	6
1.1. Sākotnējās izglītības un apmācību struktūra	6
1.2. Atbildīgās institūcijas	6
1.3. Finansējums	8
1.4. Kvalitātes nodrošināšana	9
2. Pirmsskolas izglītība	11
2.1. Uzņemšana	12
2.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas	12
2.3. Izglītības saturs	13
2.4. Vērtēšana	13
2.5. Skolotāji	14
3. Pamatizglītība	15
3.1. Uzņemšana	16
3.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas	16
3.3. Izglītības saturs	17
3.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajām klasēm un izglītības dokumenta izsniegšana	17
3.5. Karjeras atbalsta pasākumi	18
3.6. Skolotāji	19
4. Vidējā izglītība	20
4.1. Uzņemšana	21
4.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas	21
4.3. Izglītības saturs	22
4.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajām klasēm un izglītības dokumentu izsniegšana	23
4.5. Karjeras atbalsta pasākumi	24
4.6. Skolotāji un apmācību vadītāji	24
5. Pēcvidējā izglītība (kas nav augstākā izglītība)	26
5.1. Uzņemšana	26
5.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas	26
5.3. Izglītības saturs	26
5.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajām klasēm un izglītības dokumentu izsniegšana	26
5.5. Karjeras atbalsta pasākumi	26
5.6. Skolotāji un apmācību vadītāji	26
6. Augstākā izglītība	27
6.1. Uzņemšana	29
6.2. Studentu iemaksas un finansiālais atbalsts	29
6.3. Akadēmiskā gada ilgums	31
6.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajiem kursiem un izglītības dokumenta izsniegšana	31
6.5. Karjeras atbalsta pasākumi	32
6.6. Akadēmiskais personāls	33
7. Tālākizglītība un apmācības	34
7.1. Rīcībpolitika un normatīvie akti	35
7.2. Atbildīgās institūcijas	36
7.3. Finansējums	37
7.4. Programmas un to nodrošinātāji	38
7.5. Kvalitātes nodrošināšana	40
7.6. Karjeras atbalsta pasākumi	40
7.7. Skolotāji un apmācību vadītāji	40
Bibliogrāfiskās atsauces un tīmekļvietnes	42

IEVADS. VISPĀRĪGS POLITISKAIS KONTEKSTS

Igaunija ir suverēna un neatkarīga demokrātiska republika, kurā augstākā vara pieder tautai un valsts vadītājs ir prezidents. Valsts varu izmanto tikai saskaņā ar Konstitūciju un likumiem, kas ir izveidoti atbilstoši Konstitūcijai. Republikas valdības un tiesu darbību īsteno pēc varas sadalīšanas un līdzsvarošanas principa.

2004. gadā valsts kļuva par Eiropas Savienības un NATO dalībvalsti. 2007. gada decembrī Igaunija pievienojās Šengenas zonai.

Augstāko valsts varu īsteno tauta ar tādu pilsoņu starpniecību, kuriem ir balsstiesības, ievēlot vienas palātas parlamentu (*Riigikogu*) vai piedaloties referendumā. Vispārīgās vēlēšanu tiesības pieder Igaunijas pilsoņiem, kas ir vecāki par 18 gadiem. Reģionālajā līmenī valsts tiesības pārstāv apgabala gubernatori, savukārt visus jautājumus, kas ir saistīti ar vietējās sabiedrības dzīvi, risina pašvaldības.

Likumdevēja vara pieder vienas palātas parlamentam (*Riigikogu*), ko veido 101 loceklis. Parlamentu ievēlē uz četriem gadiem, un tā locekļus ievēlē brīvās vēlēšanās, ievērojot proporcionalitātes principu. Vēlēšanas ir vispārējas, vienlīdzīgas un tiešas. Balsošana ir aizklāta. Ikviens Igaunijas pilsonis, kas ir vecāks par divdesmit vienu gadu un kuram ir balsstiesības, var būt parlamenta kandidāts.

Parlamenta galvenais uzdevums ir ierosināt un pieņemt likumus un lēmumus.

Izpildvara pieder republikas valdībai. Tā piedalās arī likumdošanas varas īstenošanā. Republikas valdībai ir tiesības iesniegt likumprojektus parlamentam, un tās kompetence ietver valsts budžeta projekta sagatavošanu un iesniegšanu parlamentam. Valdība īsteno valsts iekšpolitiku un ārpolitiku un kārtot attiecības ar citām valstīm, nosaka un koordinē valdības aģentūru darbību, administrē likumu, parlamenta lēmumu un republikas prezidenta izdoto normatīvo aktu izpildi, izdod noteikumus un rīkojumus uz likuma pamata un tā īstenošanas nolūkā, izsludina ārkārtas stāvokli visā valstī vai attiecīgā valsts daļā stihiskas nelaimes vai katastrofas gadījumā vai infekcijas slimības izplatīšanās novēršanas dēļ, kā arī veic citus pienākumus, kurus noteikusi republikas Konstitūcija un normatīvie akti.

Republikas valdību veido premjerministrs un ministri. Premjerministrs pārstāv valdību un vada tās darbu.

Valsts kanceleja, kuru vada valsts sekretārs, ir republikas valdības sastāvā. Valsts sekretāram ir tādas pašas tiesības, kādas likumā piešķirtas ministram, kas vada kādu ministriju.

Igaunijas Republikas prezidents (-e) ir valsts vadītājs, kas pārstāv izpildvaru, bet ir savrup no valdības. Prezidents nav pakļauts valdībai, un otrādi. Igaunijas Republikas prezidents pārstāv republiku starptautiskās attiecībās, un veic arī atsevišķas kontroles un sadarbības funkcijas attiecībā uz parlamentu un republikas valdību. Viņam ir likumīgas tiesības proklamēt parlamenta pieņemtus likumus un pilnvaras rīkoties ārkārtas situācijā. Igaunijas Republikas prezidents ir valsts aizsardzības augstākais komandieris.

Katrai pārvaldes jomai tiek izveidotas atbilstošas ministrijas. Pašlaik Igaunijā ir 11 ministrijas un 12 ministri. Ministrs vada ministriju, administrē tās pārvaldības jomā esošos jautājumus, izdod noteikumus un direktīvas uz normatīvo aktu bāzes un to īstenošanas nolūkā, kā arī veic citus viņam noteiktos pienākumus, ievērojot normatīvajos aktos noteikto kārtību un saskaņā ar to. Pēc premjerministra ierosinājuma prezidents var iecelt ministrus bez portfeļa. Šie ministri ir atbildīgi par kādu konkrētu jomu, piemēram, iedzīvotājiem vai reģionālo politiku. Ministru, kuriem nav portfeļa, uzdevumus nosaka ar premjerministra rīkojumu.

Igaunijas teritorija administratīvi ir iedalīta 15 apgabalos, 194 pagastos un 33 pilsētās. Pašvaldības darbojas neatkarīgi, atbilstoši normatīvajiem aktiem. Visiem pastāvīgajiem iedzīvotājiem, kas ir sasnieguši 18 gadu vecumu, neatkarīgi no pilsonības, ir tiesības balsot vietējās pašvaldības vēlēšanās.

Pašvaldību pārstāvošā institūcija ir dome, kuras locekļus ievēlē brīvās vēlēšanās uz trim gadiem. Pašvaldības funkcijas ietver atbildību par pirmsskolas izglītības iestāžu, pamatskolu, vidusskolu, interešu klubu, bibliotēku, kultūras namu, muzeju, sporta kompleksu, patversmju, pansionātu, veselības aprūpes iestāžu un citu vietējo iestāžu uzturēšanu, ja pēdējās pieder pašvaldībai. Likumā var būt paredzēta noteiktu izdevumu apmaksas nodrošināšana šādām iestādēm no valsts budžeta vai citiem avotiem.

2009. gada 1. janvārī kopējais iedzīvotāju skaits Igaunijā bija 1 340 415. Iedzīvotāju skaits pastāvīgi samazinās; dzimstības līmenis 2006. gadā bija 11,1 uz 1 000 iedzīvotājiem, mirstības līmenis sasniedza 12,9 uz 1 000 iedzīvotājiem. 2008. gadā pirmo reizi 16 gadu laikā dabīgais pieaugums Igaunijā bija pozitīvs. Saskaņā ar 2000. gada tautas skaitīšanas rezultātiem lielākā iedzīvotāju etniskā grupa ir igauņi (67,9 %). Pārējās etniskās grupas ir krievi (25,6 %), ukraiņi (2,1 %), baltkrievi (1,3 %) un somi (0,9 %). 2008./2009. mācību gadā mācībvaloda 78 procentiem skolēnu vispārējās izglītības skolās bija igauņu valoda. Krievu valoda bija mācībvaloda 19 procentiem skolēnu. Ir arī tādas skolas, kurās mācībvaloda ir angļu vai somu valoda; šādās skolās mācās 2,8 % skolēnu. 2008. gadā 11,6 % iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem bija ieguvuši pamata vai zemāku izglītību. 54,1 procentiem iedzīvotāju bija vidējā izglītība, par vidējo izglītību augstāka izglītība, vai nepabeigta augstākā izglītība, bet 34,2 % bija ieguvuši augstāko izglītību.

Izglītības nodrošināšanas pamatprincipi Igaunijas Republikā ir noteikti tās Konstitūcijā, Bērnu aizsardzības likumā un Izglītības likumā.

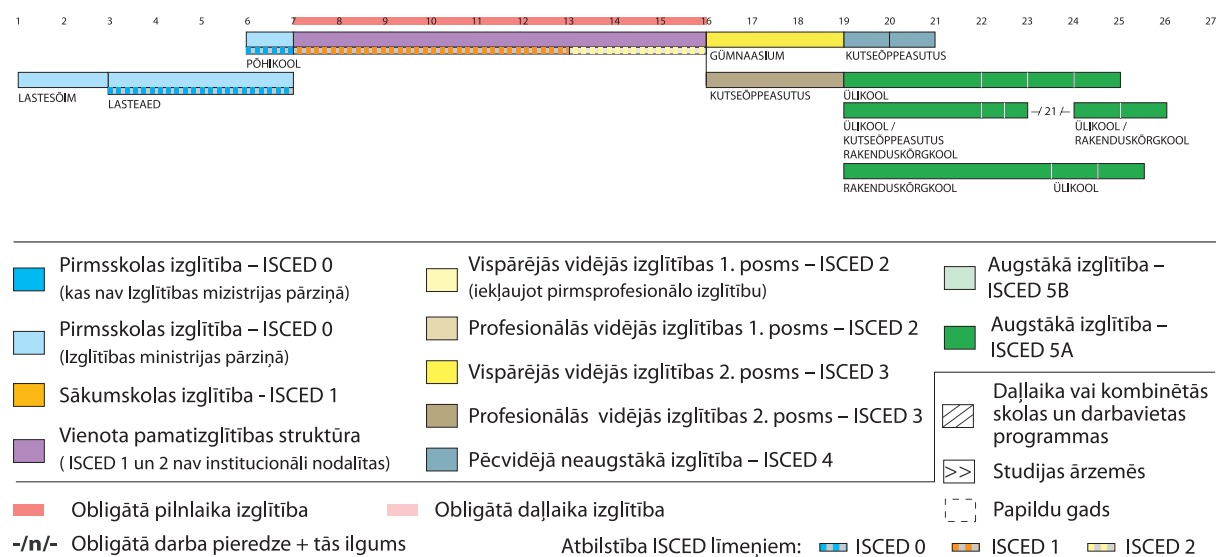
Saskaņā ar Igaunijas Republikas Konstitūciju ikvienam ir tiesības uz izglītību. Skolas vecuma bērniem izglītība ir obligāta likumā noteiktajā apmērā un tiek sniegta bez maksas valsts un pašvaldību vispārējās izglītības skolās. Izglītības nodrošināšanu pārrauga valsts. Lai izglītību padarītu pieejamu, valstij un pašvaldībām jā saglabā nepieciešamais izglītības iestāžu skaits. Likums atļauj cita veida izglītības iestāžu, tostarp privātskolu, atvēršanu un darbību. Bērnu izglītību lielākoties izvēlas vecāki.

Saskaņā ar Bērnu aizsardzības likumu ikvienam bērnam ir tiesības uz izglītību, kas attīsta bērna garīgās un fiziskās spējas un veido veselīgu personību. Mācībām jābūt vērstām uz individu, jāņem vērā dzimumu atšķirības un jābūt pamatotām uz skolēnu progresu atzīšanu. Saskaņā ar Izglītības likumu reliģiskās apmācības nodrošināšana un apguve notiek pēc izvēles. Izglītības sistēmas struktūra un valsts izglītības standarts sniedz iespēju ikvienam pēc vienas izglītības pakāpes beigšanas turpināt izglītību nākamajā pakāpē.

Izglītības un zinātnes ministrijas uzdevums ir sagatavot nepieciešamo normatīvo aktu bāzi, kas regulē sabiedrībai svarīgās izglītības attiecības, īsteno vienotu praksi visu izglītības jomu regulēšanā un izmanto vienotu terminoloģiju. Papildus Igaunijas Republikas Izglītības likumam izglītības jomu Igaunijā regulē vēl deviņi likumi: Pirmsskolas bērnu aprūpes iestāžu likums, Pamatskolu un vidusskolu likums, Profesionālās izglītības iestāžu likums, Universitāšu likums, Privātskolu likums, Profesionālās augstākās izglītības iestāžu likums, Augstākās izglītības standarts, Pieaugušo izglītības likums un Attīstības organizēšanas likums.

1. SĀKOTNĒJĀ IZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBAS: STRUKTŪRA, FINANSĒJUMS UN KVALITĀTES NODROŠINĀŠANA

1.1 Sākotnējās izglītības un apmācību sistēmas struktūra

Bērniem, kas sasnieguši septiņu gadu vecumu, ir obligāti jāapmeklē skola. Pirmsskolas izglītību nodrošina pirmsskolas (izglītības) iestādes.

Minimālā obligātā izglītība ir deviņus gadus ilga pamatzglītība (kurā apvienotas ISCED 1 un 2 pakāpes). Vidējās (vispārējās un profesionālās) izglītības (ISCED 3) ilgums ir trīs gadi. Profesionālās izglītības, kuru apgūst uz vidējās izglītības pamata, ilgums ir no viena līdz divarpus gadiem.

Augstākā izglītība ir iedalīta profesionālajā un akadēmiskajā augstākajā izglītībā. Profesionālās augstākās izglītības studijas parasti ilgst trīs līdz četrus gadus. Akadēmiskajai augstākajai izglītībai ir trīs cikli: bakalaura studijas (parasti ilgst trīs līdz četrus gadus), maģistrantūra (parasti ilgst vienu līdz divus gadus) un doktorantūra (parasti trīs līdz četrus gadus). Specializētas izglītības ieguve parasti ilgst piecus gadus, apvienojot bakalaura un maģistrantūras studijas. Medicīnas, veterinārijas, farmakoloģijas, zobārstniecības, arhitektūras, civilo inženierzinātņu un plaša profila pedagoģiskās studijas notiek vienotā garā ciklā, vai bakalaura un maģistrantūras studiju integrētajā programmā, kā tas tiek definēts Igaunijas normatīvajos aktos. Integrēto studiju programmu ilgums ir pieci līdz seši gadi.

Pieaugušo izglītību Igaunijā iedala formālajā izglītībā, kas iegūta pieaugušo izglītības sistēmā, profesionālajā pilnveidē un neformālajā izglītībā.

Pieaugušo formālā izglītība ir izglītība, kas nodrošināta citā veidā, nekā pamatzglītības, vidējās izglītības vai augstākās izglītības ieguve iestādēs, kurās mācās pa dienu. Profesionālā pilnveide ir praktiskas apmācības vai pārkvalificēšanās, ko kursu veidā nodrošina dažādas izglītības iestādes, lai paaugstinātu šīs izglītības ieguvēju konkurētspēju darba tirgū. Par neformālo izglītību uzskata izglītību radošuma, talantu, iniciatīvas, iemaņu un spēju attīstībai. Neformālo izglītību sniedz kursu vai pulciņu veidā.

1.2. Atbildīgās institūcijas

Igaunijas izglītības sistēma ir decentralizēta. Likumdevējas un administratīvās varas līmenī izglītības sistēmu pārvalda parlaments (*Riigikogu*), Igaunijas Republikas valdība un Izglītības un zinātnes ministrija. Apgabalam, pašvaldībām un izglītības iestādēm ir konkrēta loma izglītības sistēmas pārvaldē.

Parlamentam ir ekskluzīvas pilnvaras veikt šādas darbības:

- noteikt izglītības sistēmas veidošanas, darbības un attīstības principus;
- publiskajās tiesībās noteikt mācību maksu publiskā sektora izglītības iestādēm un universitātēm;
- publiskajās tiesībās lemt par universitāšu izveidi, apvienošanu, sadalīšanu un darbības izbeigšanu.

Republikas valdība pieņem nacionālās izglītības attīstības programmas un sniedz garantijas to īstenošanai, nosaka publiskā sektora izglītības iestāžu dibināšanas un reorganizēšanas un to darbības izbeigšanas kārtību un apstiprina profesionālās augstākās izglītības valsts iestāžu nolikumus; publiskajās tiesībās nosaka finansējuma apmēru valsts izglītības iestādēm un universitātēm; nosaka valsts nodrošinātā studiju kredīta maksimālo apmēru un studiju kredītu finansējuma piešķiršanas, atmaksāšanas un norakstīšanas noteikumus un kārtību; nosaka valsts koncesijas un pabalstus, tostarp kredīta koncesijas skolēniem, studentiem un skolotājiem; nosaka pamatatalgojumu par skolotāju darbu valsts bērnudārzos, kas apvienoti ar sākumskolām, sākumskolās, pamatskolās un vidusskolās, nosaka Augstākās izglītības standartu; apstiprina pedagoģiskās izglītības vispārējās prasības, piešķir izglītības iestādēm tiesības organizēt augstākās izglītības studijas un piešķirt ar tām saistītos akadēmiskos grādus un diplomus.

Izglītības un zinātnes ministrija vada ar izglītību, zinātnei, jauniešiem un valodu saistīto nacionālo programmu plānošanu un ar tām saistīto pirmsskolas, pamata, vispārējās vidējās, profesionālās vidējās, augstākās, interešu pieaugušo izglītības, zinātnes un attīstības aktivitāšu, kā arī jauniešu darba un speciālā jauniešu darba organizēšanu, un sagatavo atbilstošo normatīvo aktu projektus.

Izglītības un zinātnes ministrijas galvenie uzdevumi ir nodrošināt lietderīgu un efektīvu izglītības, zinātnes, jaunatnes un valodas rīcībpolitikas attīstību, kā arī nodrošināt zinātnes un attīstības aktivitāšu kvalitāti un konkurētspēju.

Lai izpildītu šos uzdevumus, ministrija veic šādas darbības:

- plāno, organizē un izstrādā izglītības, zinātnes, jaunatnes un valodas rīcībpolitiku;
- sagatavo valsts attīstības plānu izglītības, zinātnes, jaunatnes un valodas politikas jomās un nodrošina šo politikas jomu atbilstību nacionālajiem attīstības plāniem;
- organizē attīstības plānu finansējumu, izpildi un to rezultātu novērtēšanu;
- īsteno izglītības iestāžu darbības uzraudzību valdības līmenī attiecībā uz izglītības nodrošināšanu un valsts izglītības satura norāžu un citu izglītības standartu īstenošanu;
- plāno un izstrādā valsts izglītības satura norādes un citus izglītības standartus un organizē to sagatavošanu un akreditāciju.

Ministrijas pārvaldībā ir četras valsts iestādes — Valsts Eksaminācijas un kvalifikāciju centrs, Igaunijas Jaunatnes centrs, Valodas inspekcija un Igaunijas Izglītības un pētniecības tīkls — un astoņi fondi.

Apgabala gubernators, kuram ir uzticēts izglītības un skolu darbības darbības valsts uzraudzības uzdevums, piedalās izglītības sistēmas vadībā reģionālā līmenī. Apgabala pašvaldības uzdevums ir sagatavot apgabala attīstības plānus, kas ietver arī izglītības attīstības plānu. Apgabaliem arī ir noteikta loma konkursu, standartizēto pārbaudījumu, pamatizglītības noslēguma eksāmenu un valsts eksāmenu organizēšanā, kā arī bērnu ar speciālām izglītības vajadzībām vecāku atbalsta organizēšanā. Apgabali ir atbildīgi arī par koordinēšanas politikas īstenošanu jaunatnes darbā, tostarp karjeras konsultācijām, noziedības novēršanu u.c.

Pašvaldībām ir ar likumu noteikta galvenā atbildība par vispārējās izglītības pieejamības (no pirmsskolas izglītības līdz vidējai izglītībai) nodrošināšanu, obligātā skolas apmeklējuma uzraudzību, kā arī pirmsskolas iestāžu un vispārējās izglītības skolu uzturēšanu.

Izglītības attīstības programmu sagatavošanas un īstenošanas nolūkā tiek veidotas pašvaldību izglītības nodaļas vai iecelti amatā atbilstoši darbinieki.

1.3. Finansējums

Izglītības iestāžu finansējums ir atkarīgs no to piederības. Ir valsts, pašvaldību un privātās izglītības iestādes. 2008. gadā valsts ieguldījums izglītībā bija 12,6 miljardi EEK (apmēram 805 miljoni EUR). Finansējuma sadale dažādiem izglītības veidiem un pakāpēm bija šāda: vispārējai izglītībai — 53 %, augstākajai izglītībai — 25 % un profesionālajai izglītībai — 11 %. Pārējās izmaksas (t.i., horizontālās izmaksas, kā arī jaunatnes, valodu un pirmsskolas izglītībai) — 14 %. 2007. gadā kopējie publiskā budžeta izdevumi izglītībai bija 5 % no IKP.

Visus valsts skolu izdevumus sedz no valsts budžeta.

Pašvaldības izglītības iestādes (pirmsskolas iestādes, vispārīzglītojošās skolas un profesionālās skolas) finansē no valsts un pašvaldību budžeta. Turklāt gan valsts, gan pašvaldību skolas var saņemt ieņēmumus no fondiem, dāvinājumiem, maksas pakalpojumiem u.c. ienākumiem. Privātās izglītības iestādes izmaksas sedz skolas īpašnieks un valsts.

Pirmsskolas iestādes galvenokārt pieder pašvaldībām, tāpēc tās finansē no attiecīgo pašvaldību budžeta. Vecāki arī piedalās izdevumu segšanā. Valdība finansē pedagogu pilnveides pasākumus. Kopš 2008. gada pašvaldībām piešķir atbalstu no valsts budžeta pirmsskolas izglītības nodrošinājuma paplašināšanai un bērnu iestāžu modernizēšanai.

90 % vispārējās izglītības skolu pieder pašvaldībām, 5 % ir valsts skolas un 5 % — privātskolas. Pagastiem un pilsētām tiek piešķirts atbalsts izglītības izdevumu segšanai no valsts budžeta. Lielāko daļu šī atbalsta veido finansējums skolotāju minimālās algas izmaksu un pedagoģiskās pilnveides pasākumu nodrošināšanai, kā arī piešķirumi ieguldījumiem, skolas pusdienām un izdevumiem par mācību grāmatām un mācību līdzekļiem. Ievērojot līdzīgus principus, tiek nodrošināts atbalsts arī privātām vispārējās izglītības skolām.

Vispārējās izglītības skolu finansēšanas sistēma tika mainīta, sākot ar 2008. gada 1. janvāri. Iepriekšējā finansēšanas sistēmā finansējums bija uz skolēnu orientēts, un tas ietekmēja skolas budžetu, jo katra skolēna iestāšanās vai izstāšanās no skolas attiecīgi palielināja vai samazināja skolai piešķirto finansējumu skolotāju algām. Faktiskās izmaksas uz katru klasi vērā netika ņemtas. Jaunā modeļa pamatā ir apsvērums par to, ka katras klases mācīšanas izmaksas ir vienādas, neraugoties uz šajā klasē esošo skolēnu skaitu. Šis princips sniedz pašvaldībām vienlīdzīgas iespējas nodrošināt vispārējo izglītību, jo atbalstu no valsts budžeta skolotāju algu maksājumiem un ieguldījumiem piešķir, ievērojot ne vien skolēnu skaitu, arī klašu un stundu skaitu. Skolas īpašnieks sedz operatīvās izmaksas (skolas vadības izmaksas, personāla izdevumus (izņemot skolotāju algas), mācību materiālu iegādes izmaksas (izņemot mācību grāmatu iegādi). Skolā, saņemot tās īpašnieka piekrišanu, tiek veidotas klases skolēniem ar uzvedības problēmām, klases bērniem ar veselības traucējumiem un klases skolēniem ar speciālām vajadzībām, pirmsskolas vecuma bērnu sagatavošanas grupas, pagarinātās dienas grupas un grupas nodarbībām ar nesekmīgajiem (tās finansē līdzīgi kā citas nodarbības).

No 45 profesionālās izglītības skolām 31 pieder valstij, 3 — pašvaldībām, un 11 — privātpašniekiem. Valsts un pašvaldību profesionālo skolu operatīvās izmaksas, kā arī ieguldījumu izmaksas sedz no valsts budžeta. Profesionālajā izglītībā, kas notiek uz pamatizglītības bāzes vai bez pamatizglītības ieguves, visas audzēkņu vietas finansē valsts, bet profesionālajā izglītībā, kas notiek uz vidējās izglītības bāzes, valsts apmaksā tikai budžeta vietas. Profesionālās skolas var piedāvāt maksas pakalpojumus, kas saistīti ar skolas pamatdarbību, kā arī izmantot citus ienākumu avotus. Profesionālās skolas var finansēt arī no pašvaldību budžeta vai citiem avotiem.

Augstākās izglītības sistēmā 2009./2010. akadēmiskajā gadā darbojās 34 izglītības iestādes; 16 no

tām bija privātas augstskolas. Studijas valsts universitātēs, profesionālās augstākās izglītības iestādās un profesionālajās skolās finansē no valsts budžeta valsts finansēto studiju vietu apmērā. Privātās augstākās izglītības iestādes arī var saņemt valsts finansētas studiju vietas, ja to darbība atbilst valsts noteiktajām prioritātēm un ja tām ir akreditētas studiju programmas. Studiju jomu koeficientus un vienas studenta vietas pamatizmaksas katram finanšu gadam nosaka valdības izdoti noteikumi. Studentu vietas finansē saskaņā ar valdības noteikto absolventu skaitu konkrētajā studiju jomā. Finansējumu piešķir nominālajiem studiju programmu periodiem. Doktorantūras studiju finansēšanas sistēma ir atšķirīga. Doktorantūras izmaksas uz vienu vietu pirmajos divos akadēmiskajos gados vienādās daļās sedz līdz 60 procentu apmēram, bet nominālā studiju perioda beigās — līdz 40 procentu apmēram no kopējās summas kā prēmiju par nodrošinātu doktora (PhD) grādu. Tādēļ finansējuma nodrošinājums trešā (doktorantūras) cikla studijām ir atkarīgs no doktorantūras programmu ieņēmumiem un kopējā iegūto grādu skaita akadēmiskajā gadā. Finansējums katrai doktorantūras vietai ir vienāds; nepastāv finansējuma atšķirības dažādām studiju jomām. Papildus no valsts budžeta piešķirtajiem līdzekļiem valsts universitātes ieņēmumi ietver līdzekļus, kas saņemti studiju izmaksu segšanai, ieņēmumus no universitātes maksas pakalpojumu sniegšanas, kas saistīti ar tās pamatdarbību, ieņēmumus no zinātnes un attīstības aktivitātēm un citus ienākumus. Profesionālās augstākās izglītības valsts iestādei ir tiesības sniegt maksas pakalpojumus, kas saistīti ar tās pamatdarbību, iestādes statūtos noteiktajā apmērā un saskaņā ar tajos noteikto procedūru.

Pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības apguvi pieaugušajiem finansē no valsts budžeta. Mācības notiek vakara kursu vai tālmācības veidā. Profesionālās skolas arī piedāvā tālmācības iespējas (tālmācību finansē no valsts budžeta). Par neklātienas augstākās izglītības studijām parasti maksā students; valsts finansē augstākās izglītības ieguvu ārpus klātienes mācībām tikai dažām prioritātajām grupām (skolotājiem, medicīnas darbiniekiem).

Profesionālo pilnveidi, strādājot konkrētā darba vietā, galvenokārt apmaksā pats izglītības ieguvējs vai darba devējs. Valsts budžets nodrošina resursus izglītības personāla un valsts civildienesta ierēdņu profesionālajai pilnveidei. Pedagogu profesionālajai pilnveidei paredzēto resursu apmērs 3 % no gada darba algu fonda, valsts civildienesta ierēdņiem — no 2 līdz 4 %. Sociālo lietu ministrija apmaksā bezdarbnieku apmācības un pārkvalificēšanos. Lauksaimniecības sektorā nodarbinātajiem ir atvēlēti ierobežoti resursi lauksaimniecības ministrijas budžetā: tie tiek izmantoti ar konkrēto darba jomu saistītai profesionālajai pilnveidei.

Neformālā izglītība ir par maksu, tomēr Izglītības un pētniecības ministrija konkursa kārtībā atbalsta neformālās izglītības centru darbību no valsts budžeta, sedzot vadītāja un ne vairāk kā divu pedagogu algu fonda izmaksas.

1.4. Kvalitātes nodrošināšana

2006. gadā tika mainīta valsts inspekcijas sistēma: Izglītības un zinātnes ministrija noteica, ka ir obligāti jāveic pirmsskolas iestāžu, vispārējās izglītības iestāžu un profesionālo skolu iekšējā vērtēšana. Šo izmaiņu mērķis bija atbalstīt iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas izveidi izglītības iestādēs.

Katrai izglītības iestādei ik pēc trim gadiem jāveic iekšējā kvalitātes vērtēšana, kurā tiek noteiktas iestādes darbības stiprās puses un jomas, kurās situācija jāuzlabo. Iekšējās vērtēšanas ziņojums jānosaka ar skolas padomi. Iekšējās vērtēšanas ziņojumu apstiprina skolas direktors. Vērtēšanas kritērijus nosaka izglītības un zinātnes ministrs, savukārt vērtēšanas metodes izvēlas attiecīgā izglītības iestāde. Skolas iekšējās vērtēšanas jautājumos konsultē Izglītības un zinātnes ministrija un Valsts eksaminācijas un kvalifikācijas centrs.

Izglītības iestāžu darbības likumību un efektivitāti izvērtē, veicot valsts līmeņa uzraudzību un kontroli. Valsts uzraudzību pirmsskolas iestādēs, vispārējās izglītības skolās un arodskolās veic, izmantojot vienotu jautājumu bāzi, galvenokārt pajauļoties uz valsts uzraudzības prioritātēm, kuras katram akadēmiskajam gadam nosaka izglītības un zinātnes ministrs. Uzraudzības darbības vada Izglītības

un zinātnes ministrija, un tās veic vai nu ministrija, vai apgabala gubernatori. Universitāšu darbības likumības valsts uzraudzību veic Izglītības un zinātnes ministrija, kas šajā procesā var iesaistīt arī ekspertus.

Veicot privātskolu izglītības procesa un iestādes darbības valsts uzraudzību, tiek ievēroti tie normatīvie akti, kuri regulē valsts vai pašvaldību izglītības iestādes, vai attiecīgā veida izglītības iestādei publiskajās tiesībās noteiktos nosacījumus.

Izglītības un apmācību iestāžu darbības, kā arī visas izglītības sistēmas vērtēšanai izmanto šādas metodes: ārējā vērtēšana, monitorings, valsts uzraudzība un akreditācija.

Katrai izglītības pakāpei (pirmsskolas izglītībai, pamatizglītībai, vidējai izglītībai un augstākajai izglītībai) valsts nosaka valsts izglītības standartu. Valsts izglītības standarts ir noteikts pamatskolu un ģimnāziju valsts izglītības satura norādēs, dažādos valsts izglītības satura norāžu normatīvajos aktos profesionālās izglītības skolām un Augstākās izglītības standartā, kas kalpo par ārējās vērtēšanas pamatu.

Mācību rezultātu ārējās vērtēšanas sistēma pamatskolām un vidusskolām ietver valsts standartizētās ieskaitei pamatizglītības pirmā un otrā posma beigās, pamatizglītības noslēguma eksāmenus un centralizētos vidējās izglītības noslēguma valsts eksāmenus. Par valsts standartizēto ieskaitei darbiem un pamatizglītības noslēguma eksāmena darbiem atzīmes liek skolā ("iekšēji"). Rezultātu analīzi veic Valsts Eksaminācijas un kvalifikācijas centrā. Atzīmes par ārējiem (centralizētajiem) valsts eksāmeniem liek izglītības un zinātnes ministra iecelti ārējie eksaminatori, un viņu darbību organizē Valsts Eksaminācijas un kvalifikācijas centrs.

Profesionālās izglītības kvalitātes kontroli īsteno valsts uzraudzībā, ko veic Izglītības un zinātnes ministrija vai attiecīgā apgabala gubernators. Universitāšu un profesionālās augstākās izglītības iestāžu kvalitātes nodrošināšanas sistēmā ir notikušas nozīmīgas pārmaiņas. Neatkarīga Igaunijas Augstākās izglītības kvalitātes aģentūra darbu sāka 2009. gada 1. janvārī. Aģentūra pārņēma Augstākās izglītības akreditācijas centra (Eiropas Kvalitātes nodrošināšanas augstākajā izglītībā asociācijas (*European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA)*) biedra) funkcijas, taču tā veic plašāku misiju, lai sekmētu augstākās izglītības kvalitātes attīstību un vērtētu un izplatītu kvalitātes nodrošināšanas labāko praksi Igaunijas augstākās izglītības sektorā. Viens no galvenajiem jaunās aģentūras uzdevumiem bija novērtēt visu Igaunijas augstāko izglītības iestāžu kvalitāti laikposmā no 2009. līdz 2011. gadam un sniegt tām atļauju izsniegt valstī atzītus diplomus. Aģentūra ir atbildīga arī par plašāku studiju programmu akreditēšanu ārpus vienas mācību iestādes mērogiem un iestāžu akreditēšanu. Privātām un pašvaldības iestādēm darbības pamats ir Izglītības un zinātnes ministrijas izsniegta izglītojošas darbības veikšanas atļauja. Privātai izglītības iestādei izsniegtai izglītojošas darbības veikšanas atļaujai ir noteikts darbības termiņš; pašvaldības iestādei izsniegtai atļaujai nav beigu termiņa.

Pēdējo gadu laikā Igaunija ir piedalījusies dažādos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) un Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācijas (IEA) pētījumos par izglītības sistēmas funkcionalitātes novērtēšanu. Daži no pētījumiem, kuros valsts piedalījusies, ir PISA (2006. gadā), augstākās izglītības pārskats (2007. gadā), TALIS (2009. gadā), Civic (2009. gadā) un PIAAC.

2. PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBA

Pirmsskolas izglītību var iegūt kopmācības pirmsskolas iestādēs: mazbērnu novietnēs bērniem līdz trīs gadu vecumam un bērnudārzos bērniem līdz septiņu gadu vecumam. Pirmsskolas iestādes ir izglītības iestādes; tās pieder pašvaldībām (aptuveni 93 %) vai privātajam sektoram. Vairākumā pirmsskolas izglītības iestāžu nodarbības notiek igauņu valodā (80,4 %). Ir arī izglītības iestādes, kurās lieto krievu valodu (19,1 %) vai angļu valodu (0,5 %). Pirmsskolas iestādēs vai skolās var izveidot sagatavošanas klases bērniem, kuri neapmeklē pirmsskolas iestādes. Pirmsskolas izglītības iestādes apmeklējums nav obligāts. Ja to lūdz vecāki, pašvaldībām jānodrošina iespēja apmeklēt bērnu aprūpes iestādes visiem tiem bērniem (vecumā no viena līdz septiņiem gadiem), kuri dzīvo konkrētās pašvaldības mikrorajonā. No kopējā bērnu skaita pirmsskolas iestādes apmeklējošo bērnu attiecība pieaug līdz ar bērnu vecumu: 2008./2009. mācību gadā pirmsskolas iestādes apmeklēja 13,0 % vienu gadu vecu bērnu, 61,4 % divus gadus vecu bērnu un vairāk nekā 92,3 % piecus gadus vecu bērnu.

Izglītības likums definē pirmsskolas izglītību un nosaka, ka pirmsskolas iestādes ir izglītības iestādes.

Bērnu aizsardzības likums nosaka, ka ikvienam bērnam ir tiesības uz izglītību, kas attīsta bērna garīgās un fiziskās spējas un veido integrētu personību. Arī Bērnu aizsardzības likums un Izglītības likums regulē dažus pirmsskolas izglītības aspektus. Pirmsskolas izglītības regulējuma aspekti rodami arī Privātskolu likumā un Pamatskolu un vidusskolu likumā.

Pirmsskolas bērnu aprūpes iestāžu likums sniedz definīcijas attiecībā uz pirmsskolas iestādēm, šo iestāžu veidiem, bērnu skaitu grupās, nosaka pirmsskolas iestādes darba principus, dibināšanas, darbības, apvienošanas, sadalīšanas un likvidēšanas kārtību, izglītības darba organizēšanu, prasības vadošajiem darbiniekiem un personālam, vecāku, skolotāju un vadītāju tiesības un pienākumus, iestādes finansējumu, atskaišu kārtību, iekšējās vērtēšanas principus, konsultāciju kārtību attiecībā uz iekšējo vērtēšanu un valsts uzraudzību.

Pirmsskolas izglītības mērķi un uzdevumi ir izklāstīti vairākos likumos un dokumentos.

Pirmsskolas bērnu aprūpes iestāžu likums nosaka divas galvenās pirmsskolas iestādes funkcijas:

- radīt iespējas un apstākļus tādas veselīgas personības veidošanai, kas ir sociāli un garīgi atvērta, pašpalīdzīga, respektē citus un novērtē apkārtējās vides nozīmi;
- saglabāt un stiprināt bērna veselību un veicināt viņa emocionālo, morālo, sociālo, garīgo un fizisko attīstību.

Saskaņā ar Valsts izglītības satura norādēm pirmsskolas izglītībai, šīs izglītības uzdevums ir daudzpusīga un pastāvīga bērnu attīstība, kas veidojas sadarbībā starp bērna vecākiem un aprūpes iestādi. Pamatojoties šo kopīgo uzdevumu, izglītība veicina bērnu fizisko, garīgo, sociālo un emocionālo attīstību, kā rezultātā bērniem veidojas pozitīvs paštēls, apkārtējās vides izpratne, ētiska uzvedība un iniciatīva, darba paradumu pamati, fiziskā aktivitāte un izpratne, kāpēc jā rūpējas par savu veselību, kā arī bērna spēlēšanās, mācīšanās, sociālās un pašregulēšanas prasmes.

Privātskolu likums nosaka privāto pirmsskolas iestāžu dibināšanas, darbības un likvidēšanas kārtību, vadības jautājumus un vecāku tiesības un pienākumus. Privāta pirmsskolas iestāde darbojas kā komercregistrā, bezpeļņas biedrību un nodibinājumu reģistrā vai Igaunijas Baznīcu, draudžu un draudžu biedrību reģistrā reģistrēta iestāde, kurai ir vadītājs. Privātas pirmsskolas bērnu aprūpes iestādi vada direktors un skolotāju padome. Privātas pirmsskolas bērnu aprūpes iestādes programmai jāatbilst pirmsskolas izglītības valsts izglītības satura norādēm. Bērnu aprūpes iestādes programma jāapstiprina privātas pirmsskolas bērnu aprūpes iestādes vadītājam, un Izglītības un zinātnes ministrija to reģistrē, izdodot izglītības programmas īstenošanas atļauju.

Saskaņā ar Pamatskolu un vidusskolu likumu skolas direktors var izveidot pirmsskolas bērnu

sagatavošanas grupas. Šo grupu mērķis ir sniegt atbalstu tādu bērnu sagatavošanai skolai, kuri neapmeklē nevienu pirmsskolas iestādi.

Vispārējā izglītības sistēmas attīstības plānā 2007.–2013. gadam minēts, ka pirmsskolas izglītības mērķis ir nodrošināt pāreju no pirmsskolas izglītības uz skolas izglītību. Tas panākams, iekļaujot visus pirmsskolas vecuma bērnus pirmsskolas iestādēs ne mazāk kā vienu gadu pirms skolas, agrīni apzinot problēmas, kas kavē bērnu attīstību un mācības, un sniedzot attīstošu atbalstu, kā arī modernizējot valsts izglītības satura norādes un nodrošināt pedagogu profesionālo pilnveidi.

Prasības pirmsskolas iestādei (attiecībā uz telpām, platību, iekārtojumu, kā arī uz veselības veicināšanu, režīmu un ēdināšanu) izriet no Sabiedrības veselības likuma un tiek ieviestas ar Sociālo lietu ministra rīkojumu.

Pašvaldību pirmsskolas iestādes finansē no pašvaldību budžeta un noteiktā apmērā — no valsts budžeta: valsts finansē pedagogu profesionālo pilnveidi un igauņu valodas kā otrās valodas apguvi. Vecāki piedalās pirmsskolas iestādes izdevumu segšanā. Vecāki var daļēji segt iestādes pārvaldības izmaksas, personāla (izņemot skolotāju) atlīdzību un mācību līdzekļu izdevumus. Pašvaldības nosaka vecāku maksājamās summas apmēru, kuru var diferencēt pēc bērna vecuma, ģimenes finansiālajām iespējām u. tml. Jebkurā gadījumā vecāku segto izmaksu uz vienu bērnu summa nedrīkst pārsniegt 20 % no Igaunijas Republikas valdības noteiktās minimālās darba algas apmēra. Vecāki sedz arī ēdināšanas izdevumus. Pašvaldības atbalsta maznodrošinātās ģimenes, sedzot ēdināšanas izmaksas 50 līdz 100 procentu apmērā no dienas maksas par ēdināšanu.

2.1. Uzņemšana

Pirmsskolas iestādē parasti uzņem visus mikrorajonā pastāvīgi dzīvojošos bērnus, neveicot atlases pārbaudes. Vecākiem jāiesniedz uzņemšanas pieteikums. Bērna uzņemšanas kārtību pirmsskolas iestādē un izslēgšanu no tās, kā arī iestādes mikrorajonu nosaka pašvaldība.

Ja pēc attiecīgajā mikrorajonā pastāvīgi dzīvojošo bērnu uzņemšanas bērnu aprūpes iestādē vēl ir brīvas vietas, pirmsskolas izglītības iestādē uzņem ārpus attiecīgā mikrorajona dzīvojošos bērnus — vispirms uzņemot tajā pašā pagastā vai pilsētā pastāvīgi dzīvojošos bērnus un pēc tam — bērnus, kuru vecāki strādā attiecīgajā mikrorajonā.

Bērniem ar fizisku, runas, maņu vai garīgu invaliditāti, kuriem ir vajadzīga īpaša palīdzība vai īpaša aprūpe, pagasti vai pilsētu pašvaldības nodrošina iespēju augt un attīstīties bērnu aprūpes iestādes adaptācijas grupā viņu dzīvesvietas rajonā. Ja vietējai bērnu aprūpes iestādei nav iespējams izveidot adaptācijas grupu, pagasti vai pilsētu pašvaldības izveido īpašas grupas vai īpašus bērnudārzus. Adaptācijas vai īpašā grupā bērnus uzņem, pamatojoties uz vecāka iesniegtu rakstveida pieteikumu un konsultatīvās komitejas lēmumu.

2.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas

Pagasts vai pilsētas pašvaldība uz direktoru padomes piedāvājuma pamata lemj, vai pirmsskolas iestāde darbosies visu gadu vai konkrētā sezonā, kā arī par tās darbalaiku, ņemot vērā attiecīgā rajona ģimeņu vajadzības. Mācību gads sākas 1. septembrī un ilgst no mācību sākuma vienā kalendārajā gadā līdz jaunu mācību sākumam nākamajā kalendārajā gadā.

Mazbērnu un bērnudārza grupas parasti veido pirmsskolas iestādēs. Mazbērnu grupa ir paredzēta bērniem līdz trīs gadu vecumam. Bērnudārza grupas ir iedalītas atbilstoši šādiem vecumiem: no trīs līdz piecu gadu vecumam, no piecu līdz sešu gadu vecumam un no sešu līdz septiņu gadu vecumam. Dažkārt izveido jauktas grupas bērniem no divu līdz septiņu gadu vecumam.

Bērnu aprūpes iestādēs var izveidot arī adaptācijas grupas, kurās bērni ar speciālām vajadzībām mācās kopā ar pārējiem bērniem, un grupas bērniem ar speciālām vajadzībām (šajās grupās ir tikai bērni ar speciālām vajadzībām).

Maksimālais bērnu skaits mazbērnu grupā ir 14, bērnudārza grupā — 20, jauktā grupā — 18 bērni. Ja ir saņemta direktoru padomes piekrišana, bērnu skaitu mazbērnu grupā var palielināt par diviem bērniem, bērnudārza grupā — par četriem bērniem.

Bērnu skaits grupā bērniem ar speciālām vajadzībām ir mazāks: ne vairāk par divpadsmit bērniem grupā bērniem ar fizisku invaliditāti, ne vairāk par divpadsmit bērniem korekcijas grupā bērniem ar runas traucējumiem un specifiskiem attīstības traucējumiem, ne vairāk par septiņiem bērniem attīstības grupā bērniem ar intelektuālu invaliditāti, ne vairāk par desmit bērniem grupā bērniem ar maņu traucējumiem, ne vairāk par četriem bērniem grupā bērniem ar multiplu invaliditāti un ne vairāk par četriem bērniem grupā bērniem ar pervazīviem attīstības traucējumiem (autismu).

Bērnu skaits adaptācijas grupā ir atkarīgs no bērnu ar speciālām vajadzībām skaita; viens bērns ar speciālām vajadzībām tiek vērtēts kā trīs parasti bērni.

2.3. Izglītības saturs

Izglītību pirmsskolas iestādē jāīsteno atbilstoši apstiprinātajai pirmsskolas iestādes programmai, kurai jāatbilst valsts izglītības satura norādēm pirmsskolas bērnu aprūpes iestādēm, kuras ar noteikumiem apstiprinājusi Igaunijas Republikas valdība 2008. gadā. Ja nepieciešams, pirmsskolas izglītības iestādē un grupā bērniem ar speciālām vajadzībām bērnam jā sagatavo individuāls attīstības plāns. Mērķtiecīgu izglītojošu darbību pirmsskolas iestādēs veic, sākot no bērna 18 mēnešu vecuma.

Izglītības saturs ietver tādu mācīšanās koncepciju, kas uzsver bērna aktīvu dalību izglītības aktivitātēs, kurās skolotājs ir bērna attīstību veicinošas vides radītājs. Valsts izglītības satura norādes nosaka izglītības aktivitāšu mērķus un principus, kā arī iecerētos vispārējo iemaņu apguves un attīstības rezultātus bērniem vecumā no sešiem līdz septiņiem gadiem (tieši pirms viņi sāk iet skolā). Pie vispārējām iemaņām pieder spēlēšanās iemaņas, kognitīvās un mācīšanās iemaņas, kā arī sociālās un pašregulēšanas iemaņas. Attīstības rezultātus nosaka septiņās izglītības aktivitāšu jomās: es un vide, valoda un runa, igauņu valoda (kā otrā valoda) (sākot ar trīs gadu vecumu bērniem, kas mājās runā citā valodā), matemātika, māksla, mūzika un kustība.

Pirmsskolas iestādes sagatavo savas programmas un aktivitāšu plānus grupām, ņemot vērā valsts izglītības satura norādes pirmsskolas bērnu aprūpes iestādēm. Aktivitāšu plānos ir noteikti izglītības uzdevumi, un tās plāno atbilstoši bērnu vecumam un vajadzībām, tostarp speciālām vajadzībām. Skolotāji var brīvi izvēlēties mācību metodes. Igaunijā plaši izmanto Step-by-Step metodi, un populāras ir arī Montesori un Valdorfa pedagoģijas metodes. Plašāku pielietojumu gūst arī *Discovery learning* metode (Igaunija piedalās *Pollen*).

2.4. Vērtēšana

Bērna attīstības novērtējuma pamatu veido plānotie vispārīgo iemaņu apguves un izglītības aktivitāšu rezultāti, kas raksturoti izglītības satura norādēs. Novērtēšanas procesā primārā metode ir novērošana. Skolotāji veic novērošanu saskaņā ar precīzu plānu, un vēro bērnus ikdienas darbībās, brīvās spēļu situācijās un skolotāju vadītās aktivitātēs. Piemērotas ir arī netiešās metodes, piemēram, intervija vai bērnu darbu analīze. Ir pieņemts arī sagatavot bērna attīstības lietu vai mapi. Vecākus iepazīstina ar izmantotajām metodēm. Tiek izteikta atzinība par sekmju gūšanu, mācību progresu, pozitīvu attieksmi un ieinteresētību.

Bērnus mudina pašiem analizēt un novērtēt savu darbību rezultātus.

Ne mazāk kā reizi mācību gadā skolotājs intervē vecākus (vai vienu no viņiem) par bērna attīstības procesu, dokumentējot intervijas rezultātus. Pēc intervijas vecākiem tiek sniegts vērtējums par bērna attīstību un mācību rezultātiem.

2.5. Skolotāji

Pirmsskolas iestāžu skolotāji iegūst augstāko izglītību. Pirmsskolas pedagogu sākotnējā pedagoģiskā izglītība notiek pirmā līmeņa studijās (profesionālā augstākā izglītība vai bakalaura studijas) vai maģistrantūras studijās. Pirmā līmeņa studijas programmas apjoms ir 120 kredītpunkti (viens kredītpunkts atbilst 40 stundām vai vienas nedēļas mācībām; viena akadēmiskā gada slodze ir 40 kredītpunkti, kas atbilst 60 Eiropas kredītpunktu pārnesei sistēmas (*European Credit Transfer System (ECTS)*) kredītpunktiem). Maģistrantūras programmas apmērs ir 80 kredītpunkti. Maģistrantūru beigusi persona ir sagatavota arī, piemēram, lai mācītu bērnus ar speciālām vajadzībām un sniegtu profesionālas konsultācijas kolēģiem.

Sākot ar 2003./2004. akadēmisko gadu, pedagoģisko studiju absolventiem jāiziet darba ievadposms, kas ilgst vienu gadu. Pēc darba ievadposma pabeigšanas topošais skolotājs iesniedz pieteikumu skolotāju atestācijas komisijā skolotāja kvalifikācijas piešķiršanai.

Pedagogu profesionālā pilnveide ir obligāta. Katru piecu gadu laikā pedagogiem jāapgūst ne mazāk kā 160 pedagoģiskās pilnveides stundas ilgu izglītību. Pedagogu pilnveidi finansē no valsts budžeta; pirmsskolas izglītības iestādēm paredzēto pilnveides pasākumu finansējumu piešķir ar īpaša pašvaldību dotējuma palīdzību. Ir vairākas plaša spektra pedagoģiskās pilnveides kursu iestādes. Skolotāji/ pirmsskolas izglītības iestādes parasti izvēlas visnepieciešamākos kursus.

3. PAMATIZGLĪTĪBA

Pamatizglītība (*põhiharidus*) ir obligāta un tiek nodrošināta kā vienota struktūra. Pamatizglītības ieguvei regulē vairāki normatīvie akti.

Igaunijas normatīvajos aktos nav atsevišķi noteikti pamatizglītības vispārējie mērķi, bet gan vispārējās izglītības mērķi kopumā.

Izglītības mērķi, kā arī Igaunijas skolu galvenais mērķis ir formulēts ļoti plaši, ņemot vērā dažādo indivīda, ģimeņu un igauņu tautas, tostarp etnisko minoritāšu attīstību.

Izglītības vispārējie uzdevumi ir formulēti valsts izglītības satura norādēs pamatskolām un vidusskolām, uzskaitot personīgās īpašības, vērtības un attieksmes, kas jāattīsta katrā skolēnā (piemēram, ciena un ievēro likumus, zina un ciena savas tautas kultūru, rūpējas par dabu, labvēlīgi izturas pret citiem cilvēkiem, ciena citu cilvēku brīvību un godu, uzticas sev, ir ar pašcieņu un paškritisks, domā sistemātiski, radoši un kritiski, aktīvi atbalsta sabiedrības demokrātisko attīstību utt.).

Valsts izglītības satura norādes pamatizglītībai un vidējai izglītībai tiek pārskatītas, tāpēc tiek plānots, ka vispārējos mērķus un uzdevumus šīm abām skolu izglītības pakāpēm formulēs atsevišķi. Valdības līmenī tiek apspriesta arī pamatskolu un vidusskolu nodalīšana.

Konstitūcija nosaka tiesības uz izglītību. Bērnu aizsardzības likums nosaka bērna tiesības uz izglītību un tās izvēli un izglītības principus. Izglītības likums definē izglītības pakāpes, tostarp pamatizglītību un vidējo izglītību. Pamatskolu un vidusskolu likums nosaka valsts vai pašvaldības skolas pārvaldības juridisko statusu un organizāciju, kā arī izglītības procesa organizāciju skolā. Privātskolu likums regulē šos pašus jautājumus privātskolās. Pašvaldību darba organizācijas likums regulē pašvaldību pienākumus izglītības tīkla pārvaldē un attīstībā.

Pamatizglītības un vidējās izglītības standartu (izglītības satura un mācību rezultātu prasības) nosaka valsts izglītības satura norādes pamatskolām un vidusskolām. Pamatizglītību var iegūt, balstoties uz trīs veidu izglītības satura norādēm: valsts izglītības satura norādes pamatskolām un vidusskolām, vienkāršotās valsts izglītības satura norādes pamatskolām un valsts izglītības satura norādes skolēniem ar mēreniem vai smagiem mācīšanās traucējumiem. Skolu kā darba devēju (nosacījumus attiecībā uz darba līgumiem, darbalaiku, atalgojumu u.c.) regulē republikas valdības izdoti noteikumi. Sociālo lietu ministra izdoti noteikumi regulē jautājumus, kas ir saistīti ar skolēnu veselību.

Pamatizglītības ieguvei ir nepieciešami deviņi gadi. Izglītības satura specifika nosaka pamatizglītības iedalījumu trīs posmos: 1. – 3. klase, 4. – 6. klase un 7. – 9. klase. Tas nozīmē, ka izglītības saturs ir iedalīts trīs daļās, un katra posma nobeigumam noteikti konkrēti mācību rezultāti. Pamatizglītību var iegūt pamatskolās (aptuveni 46 % no visām skolām) un vidusskolās, kuras ietver pamatskolas klases (aptuveni 40 %). Ir arī tādas pamatizglītības pirmā posma skolas (aptuveni 14 % no visām skolām), kuras ietver 1. – 6. klasi, jo skolu tīkls ir plānots pēc tāda principa, lai pamatizglītības pirmā posma skolas būtu pēc iespējas tuvāk bērna mājām. Visas skolas ir kopmācības skolas, un gan pašvaldību, gan valsts skolās visiem skolēniem izglītība ir bez maksas. Lielākā daļa skolu ir pašvaldībai piederošas skolas (90 %); ir arī privātskolas (5 %) un valsts skolas (5 %). Pēdējās galvenokārt ir paredzētas bērniem ar speciālām izglītības vajadzībām.

Ir daudz finansiālās palīdzības veidu skolēnu ģimenēm.

Visiem pamatskolas skolēniem mācību grāmatas, uzdevumu krājumi, darba burtnīcas un darba lapas, kā arī lielākā daļa mācību materiālu ir bez maksas, (to izmaksas sedz no valsts budžeta).

1. – 9. klašu dienas nodaļas skolēni un, ja iespējams, arī vakara nodaļas vai tālmācības skolēni, kas apgūst pamatizglītību, saņem bezmaksas skolas pusdienas.

Pašvaldībām obligāti jānodrošina skolēnu aizvešana uz tā mikrorajona vietējo skolu, kurā skolēni dzīvo.

Skolēni, kas mācās skolās skolēniem ar speciālām vajadzībām, dzīvo pašvaldības skolu internātos. Ja viņu mājas ir ārpus šīs skolas pilsētas vai pašvaldības, viņi saņem izdevumu kompensāciju ceļam no mājām uz skolu un atpakaļ (līdz četrām reizēm mēnesī).

Par ceļa izdevumiem tie skolēni, kuri brauc no mājām uz skolu un atpakaļ katru dienu, saņem kompensāciju par vienu braucienu turp un atpakaļ dienā.

Pašvaldības skolu internātos nodrošina valsts budžeta finansētas vietas bērniem no grūtībās nonākušām ģimenēm.

Saskaņā ar Valsts ģimenes pabalstu likumu ģimenēm ir pieejama daļēja to izdevumu atlīdzība, kuri ir saistīti ar bērnu aprūpi, audzināšanu un izglītošanu.

Ģimenes saņem bērna pabalstu, līdz bērns sasniedz 16 gadu vecumu (ja bērns mācās klātienē — līdz 19 gadu vecumam). Vienam no vecākiem ir tiesības saņemt bērna aprūpes pabalstu par katru bērnu līdz trīs gadu vecumam. Ja ģimenē bez bērna līdz trīs gadu vecumam ir arī bērni vecumā no trim līdz astoņiem gadiem vai ja ģimene audzina trīs vai vairāk bērnu, tad bērna kopšanas pabalstu maksā arī par katru bērnu vecumā no trim līdz astoņiem gadiem. Ģimenēs ar septiņiem vai vairāk bērnu viens no vecākiem saņem ikmēneša ģimenes pabalstu.

Īpašu pabalstu saņem arī ģimenes, kurās ir viens vecāks, un tādas ģimenes, kurās ir aizsardzības spēku dienestā iesaukta persona.

3.1. Uzņemšana

Bērniem, kuri līdz konkrēta gada 1. oktobrim sasniedz septiņu gadu vecumu, šajā gadā ir obligāti jāsāk apmeklēt skola. Skolas apmeklējums ir obligāts līdz pamatzglītības ieguvei vai septiņpadsmit gadu vecuma sasniegšanai. Skolai jānodrošina izglītības iespējas katram skolas mikrorajonā dzīvojošam bērnam, kuram obligāti jāapmeklē skola. Bērnus uzņem skolā, neveicot atlases pārbaudes. Skolēniem ir tiesības izvēlēties arī skolu ārpus attiecīgā mikrorajona, bet šādā gadījumā attiecīgajā skolā jābūt brīvām vietām.

Pirmsskolas bērnu aprūpes iestādēs un skolās izveidotajās pirmsskolas bērnu sagatavošanas grupās pirms uzņemšanas novērtē bērnu fizisko, garīgo un sociālo attīstību. Ja nepieciešams, vecāki var lūgt konsultatīvo komiteju atlikt obligāto skolas apmeklējumu.

3.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas

Mācību gads ilgst no viena gada 1. septembra līdz nākamā gada 31. augustam. Mācību gadu veido mācību periods, eksāmenu sesija un skolas brīvdienas. Mācību periods iekļauj vismaz 175 mācību dienas (35 nedēļas). Mācību nedēļā ir piecas mācību dienas; mācībstunda ilgst 45 minūtes. Izglītības un zinātnes ministrija katru gadu nosaka skolas brīvdienas un eksāmenu sesijas laiku. Rudens, Ziemassvētku un pavasara brīvdienas mācību gadu sadala četros ceturkšņos. Rudens un pavasara brīvdienas parasti ilgst vienu nedēļu, bet Ziemassvētku brīvdienas ilgst no divām līdz trim nedēļām.

Skolas izglītības programma nosaka skolēnu mācību nedēļas slodzi; maksimālā pieļaujamā slodze ir noteikta Pamatskolu un vidusskolu likumā — sākot no 20 mācību stundām nedēļām 1. klasē līdz 34 mācību stundām 9. klasē.

Parasti viena vecuma skolēni mācās vienā klasē. Klases maksimālais lielums ir 24 skolēni. Jaukta vecuma klasi veido tad, ja skolēnu skaits divās vai vairāk nekā divās klasēs kopā ir divdesmit vai mazāk skolēnu. „Jauktajās klasēs” var apvienot skolēnus no 1. līdz 4., no 3. līdz 6. un no 5. līdz 9. klasei. Vairāk nekā 95 % no visiem skolēniem apmeklē vienas maiņas skolu. Parasti skolas diena sākas pulksten 8:00 pilsētu skolās un nedaudz vēlāk (līdz pulksten 9:00) — lauku skolās. Skolas, kurās nav pietiekams skolēnu vietu skaits vienā maiņā, var nodrošināt izglītību divās maiņās. Tādā gadījumā mācību stundām jābeidzas ne vēlāk kā pulksten 19:00.

3.3. Izglītības saturs

Pamatizglītības standartu nosaka valsts izglītības satura norādes, kuras apstiprina Igaunijas Republikas valdība. Pēc minētajām norādēm katra skola sagatavo savu programmu. Valsts izglītības satura norādes ietver vispārīgo daļu, mācību priekšmetu programmas un starppriekšmetu tēmas.

Vispārīgā daļa ietver šādas tēmas:

- valsts izglītības satura pamati;
- skolu izglītības uzdevumi;
- valsts izglītības satura principi;
- kompetenču attīstība;
- integrētu mācību nosacījumi;
- obligātie mācību priekšmeti;
- izglītības procesa pamati un mācību rezultātu vērtēšana;
- mācību darba organizācijas pamatnosacījumi;
- izglītības pakāpēm un vispārīgu zināšanu apguvei atbilstošu mācību organizēšana;
- skolas programmas izstrādes pamatnosacījumi;
- skolas programmas struktūra.

Katras skolas programma nosaka mācību mērķus un uzdevumus, mācību aktivitātes, izglītības saturu un uzrādāmos mācību rezultātus (kompetences konkrētos priekšmetos) pa izglītības posmiem un pakāpēm.

Skolotāji var brīvi izvēlēties pedagoģiskās metodes. Mācību aktivitātēs svarīgas ir domāšanu un darbību veicinošas metodes un paņēmieni, piemēram, darbs pāros vai grupās, diskusijas, ekskursijas un mācību braucieni, pārskatu, pētījumu un izstāžu gatavošana un izpildījums.

Pedagoģiskajā darbā izmanto mācību grāmatas, uzdevumu krājumus, darba burtnīcas un citus mācību līdzekļus, kam jāatbilst valsts izglītības satura norādēm un mācību līdzekļiem noteiktajām prasībām (tās apstiprina ar izglītības un zinātnes ministra rīkojumu). Izdevējs ar attiecīgu sertifikācijas izziņu apliecina mācību grāmatu, darba uzdevumu krājumu un darba burtnīcu atbilstību iepriekš minētajām prasībām un reģistrē apstiprinātos mācību līdzekļus Igaunijas Izglītības informācijas sistēmas mācību līdzekļu apakšreģistrā. Skolotājiem ir tiesības izvēlēties piemērotus mācību priekšmetus no šī apakšreģistra. Gandrīz visām klasēm un mācību priekšmetiem ir mācību grāmatu izvēles iespējas, dažos mācību priekšmetos šī izvēle ir ļoti liela.

3.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajām klasēm un izglītības dokumenta izsniegšana

Vērtēšanas, papildu mācību noteikšanas, mācību gada atkārtotā un pārcelšanas nākamajā klasē principus, nosacījumus un kārtību centralizēti nosaka izglītības un zinātnes ministra nolikums. Saskaņā ar šo nolikumu skolas var izstrādāt savu vērtēšanas kārtību.

Skolotāji vērtē skolēnu sasniegumus, pamatojoties uz sniegumu mutiskos pārbaudījumos, rakstveida un praktiskos uzdevumos un praktiskajās aktivitātēs saskaņā ar izglītības satura norādēs noteikto. Parasti izmanto piecu ballu skalu, kurā atzīme „5” nozīmē „ļoti labi”, „4” nozīmē „labi”, „3” nozīmē „apmierinoši”, „2” nozīmē „slikti”, „1” nozīmē „vāji”. 1. un 2. klasē, raksturojot skolēna zināšanas un iemaņas dažādos mācību priekšmetos, var izmantot rakstveida un mutveida (verbālu) novērtējumu dažos vai visos mācību priekšmetos. Skolēniem izliek kopējās atzīmes — mācību gada ceturkšņu un visa mācību gada atzīmes.

Ne mazāk kā vienu reizi mācību gada laikā tiek veikta intervija, kurā nosaka skolēna progresu un kurā piedalās arī vecāki. Šīs intervijas vispārējais mērķis ir atbalstīt skolēna progresu.

Lai atbalstītu tādu izglītības saturā noteiktu zināšanu un iemaņu apguvi, kuras nav apgūtas konkrētā mācību periodā, skolēnam var noteikt papildu mācības, kas jāveic pēc mācību perioda beigām. 1. līdz 9. klases skolēnam var noteikt papildu mācības tajos mācību priekšmetos, kuros pēc mācību gada ceturtkšņu novērtējuma atzīmēm vai verbālajiem novērtējumiem mācību gada atzīme būtu „slikti” vai „vāji”. Skolēnam ar skolotāju padomes pamatotu lēmumu jāatkārto mācību gadu, ja viņš ne mazāk kā trijos mācību priekšmetos ir saņēmis gada atzīmi „slikti” vai „vāji”, ja noteiktās papildu mācības nav devušas vēlamās rezultātus un ja izglītības satura norādēs noteikto rezultātu sasniegšanas nolūkā nav lietderīgi izmantot individuāli izstrādātu programmu vai citas atbalsta sistēmas.

Pamatskolā veic arī skolēnu ārējo vērtēšanu, resp. organizē skolas noslēguma eksāmenus un valsts standartizētās ieskautes. Šajos pārbaudījumos tiek vērtēti valsts izglītības satura norādēs pamatskolām un vidusskolām noteikto mācību rezultātu sasniegumi.

Pamatizglītības posmu beigās var tikt noteikta standartizēto ieskaistu kārtošana. Šīs ieskautes ir paredzētas mācību posma pabeigšanai nepieciešamo mācību priekšmetu pamatzināšanu un iemaņu apguves vērtēšanai: spēja reproducēt zināšanas, lietot tās jaunā situācijā un saistīt tās ar citos mācību priekšmetos gūtajām zināšanām.

Ieskautes kārto šādos mācību priekšmetos: 3. klasē igauņu/krievu valodā un matemātikā, 6. klasē divos vai trīs mācību priekšmetos: igauņu/krievu valodā, matemātikā un vēl kādā mācību priekšmetā. Ieskaistu skaitu un tēmas nosaka izglītības un zinātnes ministrs.

Lai pabeigtu pamatskolu, 9. klases skolēniem jākārt trīs noslēguma eksāmeni. Eksāmenu darbus labo skolā izveidota komisija atbilstoši attiecīgā mācību priekšmeta noslēguma eksāmenu darbu vērtēšanas shēmai. Noslēguma eksāmenos ar saskaņotiem jautājumiem un uzdevumiem iekļauts igauņu valodas un literatūras vai igauņu valodas (kā otrās valodas) eksāmens un matemātikas eksāmens. Trešais eksāmens ir skolas eksāmens pēc skolēna izvēles vienā no šādiem mācību priekšmetiem: krievu valoda un literatūra, angļu valoda, vācu valoda, franču valoda, krievu valoda, bioloģija, ķīmija, fizika, ģeogrāfija, vēsture vai sabiedrības mācība.

Skolotāji veic vērtēšanu savā mācību priekšmetā, ievērojot izglītības satura norādēs noteiktos mērķus un uzdevumus un vērtēšanas kritērijus. Vērtējums ir neatņemama izglītības procesa sastāvdaļa.

Skolēnam un viņa vecākiem paziņo par skolēna ceturtkšņa vai gada atzīmēm ar skolas liecības vai skolēna personas lietas starpniecību. Skolas liecība aptver vienu mācību gadu, skolēna personas lieta aptver vienu mācību posmu (trīs mācību gadus). Skolēnu liecību un personas lietu sastādīšanas metodes nosaka skola. Lielākā daļa vecāku var pārraudzīt savu bērnu atzīmes, izmantojot e-skolas sistēmu.

Skola skolēnam piešķir skolas beigšanas apliecību, ko izgatavo uz īpašas veidlapas ar drošības elementiem. Pamatskolas beigšanas apliecību piešķir skolēnam, kas ir apguvis pamatzglītību, sasniedzis vismaz apmierinošus rezultātus visos programmā noteiktajos mācību priekšmetos un nokārtojis noslēguma eksāmenus.

Kopā ar beigšanas apliecību sagatavo un izsniedz sekmju lapu, kas sniedz informāciju par apgūtajiem priekšmetiem un skolēna sasniegumiem. Sekmju lapā ir iekļautas gada atzīmes obligātajos un izvēles mācību priekšmetos (cipariem un vārdiem), kā arī atzīmes mācību priekšmetos, kuros ir kārtoti pamatskolas noslēguma eksāmeni.

3.5. Karjeras atbalsta pasākumi

Ievērojot Jaunatnes darba likumu, informācijas un karjeras izglītības pakalpojumus organizē apgabala gubernators, kurš katru gadu paraksta līgumu ar šo pakalpojumu sniedzēju. Katrā apgabalā (Igaunijā ir 15 apgabali) ir ne mazāk kā viens centrs, kas jauniešiem sniedz informāciju par izglītības iespējām un vispārīgas norādes. Šie centri sniedz atbalstu arī skolotājiem, sniedzot augstas kvalitātes konsultācijas,

kā arī organizējot regulāras tematiskas apmācības, seminārus, lekcijas un personīgo īpašību un spēju novērtēšanas testus. Šie pakalpojumi ir paredzēti gan vispārējās izglītības, gan profesionālās izglītības skolu skolēniem. Centri sadarbojas arī ar skolotājiem, vecākiem un uzņēmumiem. Pašreiz Igaunijā ir 24 šādi informācijas un konsultāciju centri. Konsultāciju pakalpojumus piedāvā arī atsevišķās profesionālajās skolās, kuras šim nolūkam nolīgst īpašus speciālistus. Ar katru gadu profesionālu konsultāciju pakalpojumu pieprasījums pieaug un ievērojami pārsniedz tā piedāvājumu.

Valsts izglītības satura norādes pamatskolām un vidusskolām norāda tematus/tēmas, kādas jāizskata visos mācību priekšmetos (starpriekšmetu tēmas). Viena no starppriekšmetu tēmām ir "profesionālās karjeras veidošana", kas paredz, ka, mācoties dažādus mācību priekšmetus, tiek arī apzinātas ar šiem mācību priekšmetiem saistītās tautsaimniecības nozares un profesijas.

Konsultācijas skolām par metodikas un mācību organizācijas jautājumiem ir pašvaldību jurisdikcijā. Daudzas skolas pieņem darbā tā sauktos atbalsta speciālistus (psihologus, logopēdus, speciālās izglītības skolotājus, sociālos audzinātājus), kas sniedz konsultācijas skolēnu ar speciālām izglītības vajadzībām vecākiem un skolotājiem.

3.6. Skolotāji

Skolotājiem ir nepieciešama augstākā izglītība. Skolotāji-visu priekšmetu speciālisti, pamatzglītības un vidējās izglītības priekšmetu skolotāji, vispārīgizglītojošo mācību priekšmetu skolotāji profesionālās izglītības skolās un speciālās izglītības skolotāji iegūst pedagoģisko, otrā līmeņa augstāko izglītību. Augstākās pedagoģiskās izglītības studiju apjoms ir 200 kredītpunkti (skatiet 2.5.). Visu priekšmetu skolotāji iegūst pedagoģisko izglītību bakalaura un maģistrantūras integrētajās studiju programmās (piecu gadu studijas atbilstoši paralēlajam modelim); pārējie skolotāji iegūst izglītību atbilstoši pēctecīgajam modelim trīs gadu ilgās bakalaura studijās, kurām seko divu gadu studijas maģistrantūrā.

Visu priekšmetu skolotājs pārsvarā māca visus mācību priekšmetus savā klasē no 1. līdz 6. klasei. Pamatskolas speciālās izglītības skolotājs parasti māca vienu vai vairākus mācību priekšmetus no 5. līdz 12. klasei atbilstoši savai kvalifikācijai, kā arī var mācīt vienu vai vairākus mācību priekšmetus no 1. līdz 6. klasei atbilstoši savai kvalifikācijai.

Plašāku informāciju par pedagogu profesionālo pilnveidi un darba ievadposmu skatiet 2.5. nodaļā.

4. VIDĒJĀ IZGLĪTĪBA

Igaunijā Starptautiskās standartizētās izglītības klasifikācijas (*International Standard Classification of Education* (ISCED)) otrā pakāpe (ISCED 2) ir pamatizglītības daļa, kas raksturota 3. nodaļā.

Vidējo izglītību iedala vispārējā vidējā izglītībā (*gümnaasium*) un profesionālajā vidējā izglītībā, ko iegūst profesionālajās skolās. Vispārizglītojošās vidusskolas lielākoties ir pašvaldību skolas, savukārt profesionālās skolas — lielākoties valsts skolas (69 %). Vidusskolēni parasti ir vecumā no 16 līdz 19 gadiem. Valsts nenosaka vietu sadali starp vidusskolām un profesionālajām skolām. 2006. gadā aptuveni 65 % pamatskolu absolventu mācījās vispārizglītojošajās vidusskolās.

Vispārējā vidējā izglītība ietver 10.–12. klasi. Vispārizglītojošajā vidusskolā var būt arī pamatskolas klases. Vispārējās vidējās izglītības apguve nodrošina nosacījumus un tiesības mācību turpināšanai augstskolā.

Vispārējo vidējo izglītību un pamatizglītību regulē vieni un tie paši normatīvie akti. Vispārējās vidējās izglītības un pamatizglītības mērķi un uzdevumi ir kopīgi un ir noteikti valsts izglītības satura norādēs pamatskolām un vidusskolām. Papildinformāciju par normatīvajiem aktiem, kuros ietverti izglītības mērķi un uzdevumi skatiet 3. nodaļā.

Profesionālās vidējās izglītības ieguvi nosaka 1998. gada Profesionālās izglītības iestāžu likums (atjaunināts 2009. gada janvārī). Ar šo likumu stājas spēkā profesionālās izglītības veidi, profesionālās izglītības standarts un valsts izglītības satura norādes, profesionālo skolu dibināšanas, reorganizēšanas un slēgšanas nosacījumi, profesionālo skolu pārvaldības principi, skolas budžeta un finansu veidošanas nosacījumi, skolas locekļu tiesības un saistības, kā arī skolu darbības iekšējās vērtēšanas un valsts uzraudzības sistēma.

Profesionālajā izglītībā skolēni var izvēlēties dažādus izglītības ieguves veidus: profesionālo izglītību personām, kas ir vecākas par minimālo skolas beigšanas vecumu un kurām nav pamatizglītības; profesionālo izglītību uz pamatizglītības bāzes; profesionālo vidējo izglītību; kā arī profesionālo izglītību uz vidējās izglītības bāzes. Jebkurā no šiem izglītības veidiem skolēni iegūst zināšanas, iemaņas un attieksmes, kas nepieciešamas kvalificēta darba veikšanai kādā profesijā, specialitātē vai nodarbošanās veidā. Atšķirību starp šīm iespējām nosaka pieteicēja iepriekš iegūtās izglītības sasniegumi (sekmes), kas ir priekšnosacījums mācību sākšanai. Personām, kuras ir vecākas par minimālo skolas beigšanas vecumu un kurām nav pamatizglītības, uzsākot mācības, nav ierobežojumu attiecībā uz apgūstamās izglītības pakāpi.

Profesionālās izglītības iespējas tiek piedāvātas arī pamatskolās un vidusskolās. Šādas profesionālās izglītības mērķis ir sniegt skolēniem primārās aroda, profesionālās vai darba zināšanas un iemaņas, kā arī primārās zināšanas un iemaņas, kas nepieciešamas karjeras plānošanai un tālākizglītībai.

Profesionālās vidējās izglītības uzdevums ir iegūt aroda un profesionālās zināšanas, iemaņas un attieksmes, kas nepieciešamas patstāvīgam, kvalificētam darbam, un vispārējās izglītības zināšanas un iemaņas, kas noteiktas izglītības satura norādēs. Personas, kuras ir ieguvušas profesionālo vidējo izglītību, var turpināt mācības augstskolā, ja iegūtā izglītība atbilst uzņemšanas prasībām (piemēram, var būt nepieciešama Valsts pārbaudījumu apliecība). Lai nodrošinātu labāku konkurētspēju uzņemšanai augstākās izglītības iestādē, profesionālās vidējās izglītības absolventiem tiek piedāvāta iespēja turpināt vispārējās izglītības apguvi līdz 35 nedēļu apjomā, ko profesionālajai skolai jāorganizē sadarbībā ar kādu vispārizglītojošu vidusskolu.

Profesionālo skolu programmu obligāto satura daļu nosaka izglītības un zinātnes ministra parakstītos noteikumos minētās valsts izglītības satura norādes. Profesiju likums (pēdējā redakcija 2008. gadā) nosaka profesionālo padomju darbu un jautājumus, kas ir saistīti ar profesionālo kvalifikāciju.. Profesionālo padomju darbības kārtību un pilnvaru ilgumu nosaka valdības noteikumi.

Igaunija ir izveidojusi arī mācību pabalstu sistēmu un iespējas mācību aizdevumu saņemšanai (skatīt arī 6.2.). Mācību pabalstu veido pamatpabalsts un papildu pabalsts. Pieteikties pamatpabalstam var tāds skolēns/audzēknis, kas ir Igaunijas pilsonis vai uzturas Igaunijā ar pastāvīgo vai pagaidu uzturēšanās atļauju, iegūst profesionālo izglītību pilnlaika programmā, kurā paredzētas valsts finansētas mācību vietas, un nav pārsniedzis mācību nominālo periodu. Skolēni, kas iegūst profesionālo izglītību (uz vidējās izglītības bāzes) un kuru dzīvesvieta ir ārpus tādas pašvaldības teritorijas vai ar to robežjošos pašvaldību teritorijām, kurā(-s) ir viņu apmeklētā izglītības iestāde, var pieteikties papildu pabalstam. Minētajiem skolēniem ir tiesības saņemt arī mācību aizdevumu, ja viņu mācību ilgums saskaņā ar izglītības saturu ir deviņi kalendārie mēneši vai vairāk.

Skolēniem, kas mācās klātienē un kuru dzīvesvieta ir ārpus attiecīgās pašvaldības teritorijas, nodrošina arī transporta pabalstu ceļa izdevumu segšanai starp izglītības iestādi un mājām šādā kārtībā: skolēniem, kas apgūst profesionālo izglītību (uz pamatizglītības bāzes) profesionālajā skolā, transporta izdevumus sedz līdz divām reizēm mēnesī; valsts vidusskolu skolēniem, skolēniem ar speciālām izglītības vajadzībām un sanatoriju internātu skolēniem — līdz četrām reizēm mēnesī. Ceļa izdevumus sedz arī par nokļūšanu uz pastāvīgo dzīvesvietu un atpakaļ valsts svētku dienās un skolas brīvdienās. Skolēniem, kas katru dienu brauc uz izglītības iestādi un atpakaļ uz pastāvīgo dzīvesvietu, transporta izdevumus sedz vienas biļetes abos virzienos dienā apmērā (līdz 40 kilometru lielum attālumam) (tiek rekomendēts iegādāties mēnešbiļetes).

Pašvaldības var nolemt organizēt transportu un piešķirt transporta pabalstu pašvaldībai piederošo skolu skolēniem.

Profesionālo skolu skolēniem, kas apgūst programmu uz pamatizglītības bāzes, ir pieejami skolas pusdienu pabalsti. Informāciju par ģimenes atbalsta shēmām skatiet 3. nodaļā.

4.1. Uzņemšana

Lai sāktu mācības vidusskolā vai profesionālajā skolā, ir sekmīgi jāpabeidz iepriekšējais mācību posms, t.i. nepieciešama pamatskolas beigšanas apliecība. Kopš 2006. gada personām, kas ir vecākas par obligāto skolas apmeklēšanas vecumu (17 gadiem), ir iespējams sākt mācības profesionālās izglītības iestādē bez iepriekš iegūtas pamatizglītības. Valsts un pašvaldību iestādēm ir jānodrošina visām ieinteresētajām personām iespēja apgūt profesionālo vidējo izglītību pēc pamatizglītības ieguves.

Vidusskolas, kurām jāpiedāvā pakalpojumi visai pilsētai vai visai valstij, nosaka papildu uzņemšanas kritērijus. Vairākumā gadījumu ir jākārtu papildu pārbaudes pamata mācību priekšmetos vai izvēlētās jomas mācību priekšmetos; pēc tam notiek intervijas ar skolēniem. Priekšroku uzņemšanā dod skolēniem, kas ir guvuši sekmes reģionālajās vai valsts līmeņa mācību priekšmetu olimpiādēs.

4.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas

Vidējās izglītības mācību laika plānojumu dienā, nedēļā un gadā skatīt 3.2. nodaļā.

Vidusskolas posmā skolēnu zemākā pieļaujamā mācību slodze nedēļā ir 32 mācībstundas. Maksimālā darba slodze nav noteikta. Klases maksimālais lielums ir 36 skolēni. Parasti viena vecuma skolēni mācās vienā klasē. Ja tiek organizēta konkrēta priekšmeta kursa apguve, dažādu vecumu bērni var mācīties vienā grupā. Personas, kuras ir vismaz 17 gadus vecas, strādā vai ir pārtraukušas mācības dienas skolā, var mācīties arī vakarskolā, tālmācībā vai neklātienē.

Profesionālajā izglītībā parastie mācību veidi (dienas, vakarskolas un tālmācības) ir atcelti. Tie ir aizstāti ar mācībām skolā un darbavietā (kopš 2007./2008. mācību gada — mācekļa darbu). Mācību intensitāti nosaka, ievērojot darba slodzi (pilnlaika un nepilna laika mācības). Mācekļa darba (mācību darbavietā) atšķirība no parastām mācībām skolā ir tāda, ka ne mazāk divas trešās daļas mācību (nevis viena ceturtdaļa) notiek, strādājot uzņēmumā darba vadītāju uzraudzībā. Profesionālās skolas sniedz audzēkņiem

vispārējas iemaņas un zināšanas, kā arī profesionāli teorētisku sagatavošanu. To audzēkņu skaits, kuri mācās darbavietā, nav liels (673 personas 2008. gada 10. novembrī), tomēr šis skaits palielinās.

Profesionālajās skolās mācību gads ilgst ne mazāk par 40 mācību nedēļām. Kopējais skolas brīvdienu skaits ir ne mazāk kā astoņas nedēļas gadā. Mācības notiek ciklos, un stundu saraksta sagatavošanai un darba laika plānošanai galvenokārt izmanto stundu gada plānu. Mācību periodi ietver eksāmenus un praktiskās apmācības uzņēmumos/iestādēs. Mācību grupu lielums profesionālajās skolās nav centralizēti noteikts un ir skolas ziņā.

Profesionālo skolu nedēļas un dienas stundu sarakstu nosaka pati skola. Mācību nedēļa ir 40 audzēkņa darba stundu apmērā; lekciju un cita veida nodarbību attiecību veido, ievērojot stundu plānu attiecīgajā skolā. Audzēkņa pastāvīgā darba apjoms saskaņā ar profesionālās izglītības standartu ir vismaz 10 % no kopējā mācību apjoma.

4.3. Izglītības saturs

Valsts izglītības satura norāžu vispārīgā daļa ir kopīga gan pamatskolām, gan vidusskolām (skatīt 3.3.). Attiecībā uz vidusskolām valsts izglītības satura norādes nosaka obligāto mācību priekšmetu sarakstu un obligāto kursu skaitu katrā mācību priekšmetā, pedagoģiskā darba mērķus un aktivitātes to sasniegšanai, mācību priekšmetu saturu un līdz vidējās izglītības beigām sasniedzamos mācību rezultātus. Skolas programmā tiek noteikta obligāto priekšmetu apguves specifika, izvēles mācību priekšmeti un to izvēles nosacījumi. Skola savā programmā var uzsvērt noteiktas mācību jomas, piedāvājot izvēles priekšmetus un priekšmetu kursus un/vai padziļinātas mācības konkrētos mācību priekšmetos. Skolēna individuālā mācību programma ietver obligātos mācību priekšmetus un izvēles mācību priekšmetus (priekšmetu kursus), kuru izvēle ir atkarīga no izvēlētajās mācību jomas.

Mācību priekšmetu programmas valsts izglītības satura norādēs ir sastādītas priekšmetu kursu veidā, kur vārds “kurss” attiecas galvenokārt uz 35 stundu ilgu mācību vienību. Skolās ar igauņu mācībvalodu programma ietver 72 obligātos priekšmetu kursus, skolās ar krievu vai kādu citu mācībvalodu obligātās igauņu valodas mācību dēļ — 81 obligāto priekšmetu kursu. Tas nozīmē, ka attiecīgi 75 procentus un 84 procentus mācību laika aizņem obligātie priekšmetu kursi.

Saskaņā ar normatīvajiem aktiem mācības profesionālajās skolās notiek atbilstoši profesionālās izglītības standartam un skolu programmām, kas izstrādātas pēc valsts profesionālās izglītības paraugprogrammām. Paraugprogrammu sagatavošana notika profesionālās izglītības ekspertu darba grupās un tad saskaņota ar Valsts eksaminācijas un kvalifikāciju centru organizēja. Tika sagatavotas 45 paraugprogrammas; lielāko daļu no tām izglītības un zinātnes ministrs apstiprināja 2009. gadā. Pirms tam skolas daudzus gadus strādāja pēc pašu skolu veidotām programmām, kas bija sastādītas atbilstoši profesiju standartu prasībām.

Jaunās valsts profesionālās izglītības paraugprogrammas ir sagatavotas, ievērojot jauna formāta profesionālos standartus (2005.–2008. gada Eiropas Sociālā fonda (ESF) projekta rezultāts). Saskaņā ar jauno formātu kvalifikācijām jābūt balstītām uz rezultātiem, ņemot vērā izglītības sasniegumus un kandidāta faktiskās kompetences. Tādējādi arī jaunās profesionālās paraugprogrammas, kas balstītas uz jaunajām kvalifikācijām, arī ir balstītas uz rezultātiem.

Profesionālās skolas sagatavo programmu katrai specializācijas jomai, kuru šajās skolās var apgūt. Šīs programmas ir pamatdokuments mācībām konkrētā specializācijas jomā, ņemot vērā profesionālo standartu prasības un attiecīgo valsts paraugprogrammu. Konkrētajā specializācijas jomas programmā ir noteikti izvēles kursi, to apjoms un īss apraksts, kā arī kursu izvēles iespējas un nosacījumi. Kompetencēs balstītu paraugprogrammu ieviešana ir motivējusi profesionālās izglītības sniedzējus nostiprināt kontaktus ar darba devējiem un absolventiem, lai tādā veidā gūtu precīzāku informāciju par darba tirgū vajadzīgajām prasmēm.

Izglītības satura norādēs noteiktais profesionālās izglītības saturs ir izveidots moduļos. Viena moduļa apjoms ir atkarīgs no tā mērķa un satura. Modulī ietvertā mācību laika apjomu aprēķina mācību nedēļās; mazākais moduļa apjoms ir viena akadēmiskā nedēļa, kas atbilst 40 audzēkņa mācību darba stundām.

Darba prakse uzņēmumā vai iestādē ir neatņemama katras profesionālās izglītības programmas sastāvdaļa. Skolai jānodrošina skolēns ar prakses vietu, kā arī jāveic darba prakses sagatavošana, vadība un vērtēšana.

Vidējās profesionālās izglītības apguves standarta periods ir vismaz trīs gadi, t.i., 120 mācību nedēļas. Profesionālajai izglītībai, jeb ar profesiju saistītu mācību apjomam jābūt vismaz 50 % no programmas kopējā apjoma, no tā praktisko mācību apjoms ir ne mazāks par 25 procentiem un darba prakses apmērs arī ir ne mazāks par 25 procentiem no profesionālās izglītības programmas kopējā apjoma. Programmai jāietver vismaz 40 mācību nedēļas, kurās tiek apgūti vispārizglītojoši mācību priekšmeti. No šīm 40 nedēļām 32 (33, ja mācību valoda ir krievu vai kāda cita mazākumtautību valoda) mācību nedēļas ir obligātas un ar vienotu saturu visu veidu profesionālās izglītības programmām. Atlikušās 8 (7) mācību nedēļas ietver obligātos mācību priekšmetus, kas saistīti ar apgūstamo aroda, profesijas vai nodarbošanās specialitāti. Konkrēta aroda apguvei nepieciešamie vispārizglītojošie mācību priekšmeti noteiktā apjomā ir integrēti arī pamatprasmju moduļos.

Gan vispārizglītojošo vidusskolu, gan profesionālo skolu skolotāji var brīvi izvēlēties savā darbā izmantojamās pedagoģiskās metodes (informāciju par mācību līdzekļiem skatīt 3.3.).

4.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajām klasēm un izglītības dokumentu izsniegšana

Skatīt 3.4. nodaļu, jo vērtēšanas principi pamatskolā un vidusskolā lielākoties ir vienādi.

Vidusskolas posmā izliek atsevišķas atzīmes par priekšmeta kursa un mācību posma apguvi. Skolēnus parasti vērtē piecu punktu sistēmā. Tādu pašu skalu izmanto profesionālajās skolās.

Vidusskolā skolēniem parasti nav jāatkārto mācību gadi. Skolēnu, kas apgūst vidējo izglītību, izslēdz no skolas, ja vienā mācību gadā ir trīs vai vairāk mācību priekšmetu, kuros vairāk nekā puse no saņemtajām kursa atzīmēm ir „sliktas” vai „vājas”. Tomēr no skolas nevar izslēgt skolēnus, kas mācās vidusskolas pēdējā klasē.

Noteikumi un procedūras, saskaņā ar kurām skolēnam nosaka papildu mācības un skolēna pārcelšanu uz nākamo klasi, ir raksturotas skolas programmā.

Profesionālajā izglītībā skolas skolotāju padome lemj par skolēna pārcelšanu nākamajā kursā. Lai to izdarītu, audzēknim jābūt pabeigušam konkrētā kursa programmā paredzētais. Audzēkni iespējams pārcelt arī nosacīti, t.i., ja nav izpildītas atsevišķas programmas prasības un to izpildei tiek noteikts gala termiņš.

Profesionālās izglītības iestādes audzēkņiem ir tiesības saņemt mācību atvaļinājumu saistībā ar veselības problēmām, bērna audzināšanu vai obligāto militāro dienestu. Mācību atvaļinājuma gadījumā noteikto mācību laiku pagarina.

Lai pabeigtu vidusskolu, 12. klases skolēniem jānokārto pieci nobeiguma pārbaudījumi, no kuriem ne mazāk kā trim jābūt valsts eksāmeniem un divus var kārtot kā skolas eksāmenus. Skolēni var kārtot arī visus piecus nobeiguma pārbaudījumus kā valsts eksāmenus. Parasti valsts pārbaudījumi ir rakstveida eksāmeni. Visiem vidusskolas beidzējiem obligāti jākārt dzimtās valodas (igauņu vai krievu valodas) eksāmens. Skolās, kurās igauņu valoda nav mācībvaloda, skolēniem jākārt arī igauņu valodas eksāmens. Pārējos valsts pārbaudījumos — matemātiku, svešvalodas (angļu, vācu, krievu, franču valodu), fiziku, ķīmiju, bioloģiju, vēsturi, ģeogrāfiju un sabiedrības mācību — var izvēlēties. Valsts pārbaudījumu novērtēšanā izmanto 10 ballu vai 100 punktu sistēmu. Vidusskolas nobeiguma pārbaudījumus parasti apvieno ar iestājpārbaudījumiem augstskolās.

Uzskata, ka audzēknis ir pabeidzis profesionālo skolu, ja viņš ir apguvis pilnu izglītības saturu, proti, visu materiālu, kas paredzēts izglītības satura norādēs, un ir kārtojis visas vajadzīgās ieskaites un saņēmis visus nepieciešamos vērtējumus, nokārtojot praksi un nobeiguma pārbaudījumus. Nobeiguma pārbaudījumu var aizstāt ar profesionālās kvalifikācijas pārbaudījumu. Nepieciešamo pārbaudījumu skaits un jomas ir noteiktas skolas izglītības satura norādēs. Eksāmeni var būt mutveida, rakstveida, praktiski vai kombinēti — atkarībā no aroda, profesijas un nodarbošanās. Beidzot vidējo profesionālo izglītību, valsts vispārējās vidējās izglītības pārbaudījumu kārtošana notiek pēc izvēles, un tos organizē pēc tādiem pašiem principiem kā skolēniem, kas beidz vispārējo vidējo izglītību. Šo pārbaudījumu kārtošana var būt vajadzīga, ja skolēns vēlas turpināt mācības universitātē vai profesionālā augstskolā, kur parasti iestāšanās priekšnosacījums ir valsts pārbaudījumu apliecība.

Vispārējās vidusskolas skolēni saņem vidusskolas beigšanas apliecību kopā ar valsts pārbaudījumu apliecību. Valsts pārbaudījumu apliecību izsniedz Valsts Eksaminācijas un kvalifikācijas centrs. Skola, kurā mācās skolēns, izdod vidusskolas beigšanas apliecību. Valsts pārbaudījumu apliecība ir derīga tikai kopā ar vidusskolas beigšanas apliecību, un otrādi. 12. klases skolēns saņem klases liecību, ja viņš/viņa nav nokārtojis/nokārtojusi eksāmenus vai viņš/viņa jebkurā mācību priekšmetā ir saņēmis/saņēmusi „sliktu” mācību posma atzīmi.

Skolēns, kas mācās pēc profesionālās vidējās izglītības satura norādēm, beidzot skolu, saņem profesionālās vidējās izglītības iegūšanas apliecību.

Skolas liecība ir šīs apliecības pielikums. Apliecība — dokuments, kas apliecina profesionālās vidējās izglītības ieguvu, — ir derīga arī bez skolas liecības, skolas liecība nav derīga bez apliecības.

Beidzot profesionālās izglītības iestādi, personām, kuras to vēlas, ir tiesības attiecīgā noslēguma eksāmena vietā kārtot profesionālās kvalifikācijas eksāmenu un saņemt profesionālo kvalifikāciju. Profesionālās kvalifikācijas apliecība apliecina profesionālo kvalifikāciju. Profesionālās kvalifikācijas apliecības īpašniekam ir tiesības izmantot profesijas nosaukumu vai tā saīsinājumus. Profesionālās kvalifikācijas apliecības reģistrē tās izdevēja iestāde, un šīs apliecības reģistrē profesionālajā reģistrā saskaņā ar profesiju reģistra nolikumā noteiktajiem noteikumiem.

4.5. Karjeras atbalsta pasākumi

Informāciju par informācijas un karjeras izglītības pakalpojumiem skatīt 3.5. nodaļā.

2008. gada 12. martā divas ministrijas — Sociālo lietu ministrija un Izglītības un zinātnes ministrija — parakstīja līgumu par karjeras konsultāciju pakalpojumiem Igaunijā. Līdz tam karjeras pakalpojumu nodrošināšana bija ļoti sadrumstalota. Turpmāk karjeras pakalpojumu attīstība notiks ciešā sadarbībā ar šīm divām ministrijām, kuras ir atzinušas integrētā modeļa nepieciešamību.

Dažās vidusskolās izvēles mācību priekšmetos skolēniem nodrošina profesionālās apmācības (profesionālā izglītība pamatskolās un vidusskolās; skatīt 4. nodaļu). Šādu iespēju nodrošina profesionālās izglītības iestādes. Mācības notiek pēc īpašām programmām un ilgst vismaz 15 mācību nedēļas, kuru laikā skolēni apgūst pamatzināšanas par izvēlēto profesiju un saņem apliecību par profesionālās izglītības kursa beigšanu. Pamatskolā vai vidusskolā iegūtās zināšanas un iemaņas var ņemt vērā tālākās mācībās, ja skolēns vēlas turpināt mācības tajā pašā specialitātē.

4.6. Skolotāji un apmācību vadītāji

Informāciju par vispārizglītojošo vidusskolu skolotājiem skatīt 3.6. nodaļā.

Profesionālās skolas vispārējās izglītības skolotājam jāspēj saistīt vispārizglītojošos mācību priekšmetus ar profesionālajiem. Profesionālās izglītības skolotājs profesionālajā skolā māca specialitātes mācību priekšmetus, un prasības šāda skolotāja izglītībai un kvalifikācijai atšķiras no prasībām vispārizglītojošo mācību priekšmetu skolotājiem: vismaz 75 % mācītspēku ir jābūt ar augstāko pedagoģisko izglītību vai

ar profesionālo specializāciju saistītu augstāko izglītību, turklāt visiem profesionālās izglītības skolotājiem jābūt specializētai darba pieredzei un iegūtai izglītībai/kvalifikācijai vai nu pedagoģijā (specializētas augstākās izglītības gadījumos), vai profesionālajā specializācijā (pedagoģiskās augstākās izglītības gadījumā).

2006. gadā izveidotais profesionālās izglītības skolotāju profesionālais standarts izšķir trīs šādu skolotāju kvalifikācijas līmeņus atkarībā no iegūtās izglītības un darba pieredzes. Šādu skolotāju pedagoģiskā izglītība notiek augstskolās. Tiesības veikt profesionālās izglītības skolotāja darbu ir atkarīgas no iepriekš iegūtās profesionālās izglītības, vai tā būtu augstākā izglītība, profesionālā vidējā izglītība vai izglītība pēc vidējās un pirms augstākās izglītības, kas apvienota ar pedagoģisko izglītību (viens vai trīs gadi). Standarta studiju ilgums ir trīs gadi (120 kredītpunkti = 180 ECTS kredītpunkti). Profesionālās izglītības skolotājam, kas māca tikai praktiskās arodprasmes un praktiskas nodarbības, nav jābūt ar iegūtu augstāko izglītību, bet nepieciešama vismaz trīs gadu darba pieredze mācāmās specialitātes jomā.

5. PĒCVIDĒJĀ IZGLĪTĪBA (KAS NAV AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA)

Pēc vispārējās vidējās (ISCED 3.A) izglītības ieguves vispārizglītojošajās vidusskolās vai profesionālās vidējās (ISCED 3.B) izglītības ieguves profesionālajās skolās skolēni var izvēlēties turpināt mācības pēcvidējā profesionālajā izglītībā (kas nav augstākā izglītība) (ISCED 4.B), kuru var apgūt profesionālajās skolās un, atkarībā no izglītības satura, arī profesionālajās augstskolās. Pēcvidējās profesionālās izglītības mērķis ir sagatavot profesionāla darba strādniekus, un tā sniedz zināšanas, iemaņas, prasmes un attieksmes neatkarīga, sarežģīta darba veikšanai. Dažas no šīm programmām ir pieejamas tikai pēcvidējās izglītības pakāpē, piemēram, uzņēmējdarbība un vadība, sociālie pakalpojumi, vides aizsardzības un drošības pakalpojumi. Citus mācību priekšmetus iespējams mācīties gan vidējās, gan pēcvidējās izglītības pakāpē, piemēram, inženierzinātņu un inženierzinātnes arodus, ražošanu un pārstrādi, lauksaimniecību.

Aptuveni 13 % no vispārizglītojošo vidusskolu absolventiem turpina mācības profesionālajās skolās, lai gan vairākums skolēnu vēlas iegūt augstāko izglītību, kas tiek augstāk vērtēta. 8 % profesionālo skolu absolventu turpina mācības pēcvidējās izglītības pakāpē profesionālajā izglītībā. Pēcvidējā profesionālā izglītība ir domāta arī augstākās izglītības beidzējiem, kas vēlas papildināt akadēmisko izglītību ar praktiskām iemaņām.

5.1. Uzņemšana

Personas, kuras ir ieguvušas vidējo izglītību (vispārējo vai profesionālo), var sākt mācības uz vidējās izglītības bāzes veidotās programmās. Uzņemšanas kritērijos galvenokārt ietvertas vidējās izglītības beigšanas atzīmes izvēlētajās mācību jomas priekšmetos. Pēc tam tiek rīkotas intervijas ar pieteicējiem, kuriem dažos gadījumos jākārto arī papildu pārbaudījumi.

5.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas

Salīdzinot ar profesionālo vidējo izglītību, atšķirību nav (skatīt 4.2. nodaļu). Pēcvidējā profesionālajā izglītībā (kas nav augstākā izglītība) tagad biežāk izmanto daļlaika mācības un elastīgākus mācību grafikus (tālmācība, e-mācības, mācību cikli), lai tie būtu labāk piemēroti pieaugušajiem izglītības ieguvējiem, kuru īpatsvars audzēkņu vidū pieaug.

5.3. Izglītības saturs

Uz vidējās izglītības bāzes veidoto profesionālās izglītības programmu ilgums galvenokārt ir no pusgada līdz divarpus gadiem, t.i., no 20 līdz 100 mācību nedēļām. Praktisko mācību apjoms ir ne mazāks kā 25 %, un darba prakses apjoms arī ir ne mazāks kā 25 % no kopējā profesionālās programmas apmēra (skatīt arī 4.3. nodaļu).

5.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajiem kursiem un izglītības dokumenta izsniegšana

Beidzēji saņem apliecību par profesionālās izglītības programmas uz vidējās izglītības bāzes beigšanu. Informāciju par pāreju uz nākamo izglītības posmu un izglītības pakāpes noslēgumu skatīt arī 4.4. nodaļā.

5.5. Karjeras atbalsta pasākumi

Skatīt 4.5. nodaļu.

5.6. Skolotāji un apmācību vadītāji

Skatīt 4.6. nodaļu.

6. AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA

Uz augstāko izglītību attiecināmie vispārējie normatīvo aktu principi ir noteikti 1995. gada Universitāšu likumā un Profesionālās augstākās izglītības iestāžu likumā (1998). Atsevišķus augstākās izglītības aspektus regulē arī Profesionālās izglītības iestāžu likums (1998), Privāto izglītības iestāžu likums (1998) un Pieaugušo izglītības likums (1993). Augstākās izglītības standarts (2002, atjaunots 2008. gadā) nosaka vispārējās prasības augstākajai izglītībai. Igaunijā ir izdots Ārvalstu profesionālo kvalifikāciju atzīšanas likums, kas stājās spēkā 2001. gada 1. janvārī. Akadēmiskās atzīšanas jautājumus regulē „Lisabonas konvencija par tādu kvalifikāciju atzīšanu Eiropas reģionā, kas saistītas ar augstāko izglītību, un izglītības dokumentiem, kas nodrošina piekļuvi augstākajai izglītībai”, kuru Igaunijas Republikas parlaments ratificēja 1998. gada 1. aprīlī. 2006. gadā ar Igaunijas Republikas valdības rīkojumu papildus noteica ārvalstīs iegūto izglītību apliecināšu dokumentu novērtēšanas akadēmiskās apstiprināšanas un ārvalstu izglītības sistēmās piešķirtu kvalifikāciju nosaukumu izmantošanas nosacījumus.

2006. gada novembrī parlaments apstiprināja Igaunijas Augstākās izglītības stratēģiju 2006. – 2015. gadam (Augstākās izglītības stratēģijas īstenošanas plānu apstiprināja 2007. gada augustā). Prioritārie attīstības virzieni ietver augstākās izglītības sasaisti ar Igaunijas sabiedrības vajadzībām un darba tirgus prognozēm, kvalitātes nodrošināšanas stiprināšanu, izglītības satura pilnveidi, izglītības internacionalizāciju un finansēšanas sistēmas pārskatīšanu. 2006. gadā tika pabeigta arī Igaunijas Augstākās izglītības internacionalizācijas stratēģija 2006. – 2015. gadam, lai paaugstinātu akadēmisko mobilitāti, tostarp ārvalstu studentu īpatsvaru gan maģistratūras, gan doktorantūras studijās.

2008. gada jūnijā parlaments apstiprināja grozījumus Universitāšu likumā, Privātās izglītības iestāžu likumā, Profesionālās augstākās izglītības iestāžu likumā un ar šiem likumiem saistītos likumos. Šīs izmaiņas radīja jaunus noteikumus augstskolu valsts diplomu izdošanai, akadēmiskā darba dalīšanai un sadarbībai augstākās izglītības sistēmā, kā arī augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas sistēmas modernizācijai. 2008. gadā pieņēma atjaunoto Augstākās izglītības standartu, kas nosaka vispārējās prasības augstākajai izglītībai.

Atjaunotais Augstākās izglītības standarts nosaka vienotas prasības studijām augstākās izglītības pakāpē, tostarp sasniedzamos studiju mērķus un rezultātus, kopējo studiju slodzi, iepriekšējās izglītības un profesionālās pieredzes atzīšanas principus, kā arī vispārīgas un konkrētas prasības izglītības iestādēm attiecībā uz to mācībspēkiem. Augstākās izglītības standarts ir dokuments, uz kura pamata (kopš 2009. gada) izglītības iestāde var lūgt un Igaunijas Republikas valdība var piešķirt tiesības izglītības iestādei rīkot studijas augstākās izglītības pakāpē plašās programmu grupās, kā arī piešķirt atbilstošus akadēmiskos grādus un izdot atbilstošus diplomus. Pedagoģiskās izglītības gadījumā piemēro Augstākās izglītības standarta nosacījumus, ņemot vērā pedagoģiskās izglītības pamatprasību ietvardokumentā noteikto specifiku. Īpašs pamatprasību ietvars pastāv arī studijām medicīnā, veterinārijā, farmakoloģijā, zobārstniecībā, dzemdniecībā, slimnieku kopšanā, arhitektūrā un civilajās inženierzinātnēs.

Lai skaidrāk izklāstītu akadēmisko un profesionālo studiju virzienu mērķu īpatnības un tajos iegūstamās kvalifikācijas, kā arī lai raksturotu to saistību ar profesionālo izglītību skolu pakāpē, atjaunotajā Augstākās izglītības standartā tika ierakstīti sasniedzamie augstākās izglītības ciklu studiju rezultāti. Viena no izmaiņām atjaunotajā standartā bija studiju rezultātos iekļautā saistība ar 2008. gadā izdotajā Profesiju likumā izveidoto nacionālo kvalifikāciju ietvardokumentu. Igaunijas kvalifikāciju ietvardokuments atbilst Eiropas Kopējam kvalifikāciju ietvaram (*European Joint Qualification Framework (EQF)*) un Eiropas Augstākās izglītības jomā (*European Higher Education Area (EHEA)*) apstiprinātajam kvalifikāciju ietvaram (*EHEA EQF*).

Visu ar kvalitāti saistīto augstskolu vērtēšanu veic Igaunijas Augstākās izglītības kvalitātes aģentūra, kas ir neatkarīga vērtētāja un kurai pašai jāveic regulārs ārējs kvalitātes vērtējums, kas jāiesniedz Eiropas Augstākās izglītības kvalitātes aģentūru reģistrā. Augstskolām ir prasība regulāri veikt ar kvalitāti saistītus uzlabojumus (skatīt arī 1.4. nodaļu).

Sākot ar 2004. gada 1. janvāri, ir ieviests diploma pielikums, kas ir obligāts visām augstskolām. Tas ir bez maksas un tiek automātiski izsniegts igauņu un angļu valodā visiem studentiem, kas ir pabeiguši specializētas studijas (piemēram, profesionālo augstāko izglītību, maģistratūras studijas, integrētās bakalaura un maģistra studiju programmas vai doktorantūras studijas). Studentiem, kas ir pabeiguši tikai bakalaura studijas, diploma pielikumu izdod pēc pieprasījuma, jo viņi parasti turpina mācības maģistratūrā.

2008. gadā spēkā stājās regulējums, kas sniedz iespēju veidot [vairākām augstskolām] kopīgas studiju programmas un piešķirt kopīgos grādus.

Augstākās izglītības sistēma Igaunijā ir bināra, un tajā darbojas divu veidu iestādes.

Universitāte ir izglītības un zinātnes iestāde, kurā studijas notiek trīs augstākās izglītības ciklos. Universitātes funkcija ir attīstīt zinātni un kultūru un sniegt pakalpojumus, izmantojot izglītības, zinātnes un citu sabiedrībai nepieciešamu radošu darbību bāzi.

Profesionālās augstākās izglītības iestādes funkcija ir veicināt mūžizglītību, kas atbilst darba tirgus vajadzībām, un augstākās izglītības pirmajā līmenī sagatavot motivētus speciālistus ar ļoti labām profesionālajām iemaunām un darba attieksmēm. Ievērojot zināmus noteikumus, profesionālās augstākās izglītības iestādē var turpināt studijas maģistratūrā. Ir arī iespējams apgūt profesionālo apmācību programmu uz vidējās izglītības bāzes, izmantojot profesionālās augstākās izglītības programmas kursu saturu.

Tādējādi studenti var veikt izvēli starp diviem augstākās izglītības pirmā cikla studiju programmu veidiem: bakalaura studijām vai profesionālo augstāko izglītību.

Pabeidzot kādu no iepriekš minētajām studiju programmām un izpildot atbilstību profesionālās augstskolas vai universitātes noteiktajiem uzņemšanas noteikumiem, iespējams sākt studijas maģistratūrā.

Kopš 2002./2003. akadēmiskā gada universitāšu studiju programmas tiek veidotas pēc trīs ciklu principa: bakalaura studijas, maģistratūras studijas un doktorantūras studijas. Kopš 2009./2010. akadēmiskā gada studiju programmām piemēro Eiropas kredītpunktu pārnesei sistēmu, un valsts kredītpunktus, kurus izmantoja studiju slodzes aprēķināšanai pirms 2009./2010. akadēmiskā gada, pārrēķina Eiropas kredītpunktu pārnesei sistēmas kredītpunktos. Maģistra grādam ir nepieciešami 120 ECTS kredītpunkti, ja to iegūst pēc bakalaura grāda ar 180 kredītpunktiem, un 60 kredītpunkti, ja to iegūst pēc bakalaura grāda ar 240 kredītpunktiem. Dominē modelis 3 + 2, savukārt modelis 4 + 1 ir rets izņēmums. Esošās programmas doktora grāda ieguvei ilgst trīs vai četrus gadus (180 – 240 ECTS kredītpunkti). Uzņemšanas prasības doktorantūras studijām ir maģistra grāds vai cita atbilstoša kvalifikācija/izglītība. Katra universitāte var noteikt papildu uzņemšanas kritērijus.

Vairākumam studiju piemēro divu ciklu struktūru, bet dažas studiju programmas veido kā integrētas bakalaura un maģistratūras studiju programmas. Medicīnas un veterinārijas studiju standarta ilgums ir seši gadi (360 ECTS kredītpunkti), savukārt farmakoloģijas, zobārstniecības, arhitektūras studiju, civilo inženierzinātņu studiju un sākumskolas (visu priekšmetu) pedagoģijas (1. – 6. klase) studiju standarta ilgums ir pieci gadi (300 ECTS kredītpunkti). Pēc studiju pabeigšanas piešķir maģistra grādu.

Pēc profesionāli orientētas pirmā cikla studiju programmas pabeigšanas profesionālā augstskolā vai universitātē iespējams turpināt studijas maģistrantūrā.

Profesionālās augstākās izglītības programmas parasti ir veidotas kā viens studiju cikls. Profesionālās augstākās izglītības studiju standarta ilgums ir trīs līdz četri gadi (180 – 240 ECTS kredītpunkti). Izņēmums ir vecmāšu studijas, kur studiju standarta ilgums ir četrarpus gadi.

Atsevišķās profesionālajās skolās arī ir iespējams mācīties profesionālās augstākās izglītības programmā.

6.1. Uzņemšana

Visām personām, kuras ieguvušas vidējo izglītību Igaunijā vai tai pielīdzināmu ārvalstu izglītību, ir tiesības piedalīties konkursā par uzņemšanu universitātē, profesionālā augstskolā vai profesionālajā skolā. Iestāšanās prasība maģistra studijām ir bakalaura līmeņa grāds, profesionālā augstākā izglītība vai cita atbilstoša kvalifikācija/izglītība. Profesionālā augstskolā nepieciešama arī ne mazāk kā viena gada darba pieredze maģistra studiju programmas jomai atbilstošā nozarē. Doktora studiju sākšanai nepieciešams maģistra līmeņa grāds vai cita atbilstoša kvalifikācija/izglītība.

Augstskolas padome nosaka studentu uzņemšanas noteikumus un kārtību. Papildus vidējās izglītības diplomam var būt nepieciešama arī valsts pārbaudījumu apliecība, un var tikt ņemti vērā iestājek sāmenu un/vai profesionālo spēju pārbaudžu rezultāti. Uzņemšanai tiek izmantotas arī konkrēto studiju piemērotības pārbaudes. Ir radītas arī īpašas iespējas studentiem ar speciālām vajadzībām piedalīties konkursā par studiju vietām. Universitātē var darboties „atvērtā universitāte”, kurā parasti studentus uzņem bez iestājek sāmeniem. „Atvērtajā universitātē” studijas organizē pēc iespējas elastīgākā veidā, ņemot vērā pieaugušo studentu vajadzības.

Studentus uzņem gan valsts finansētās, gan nefinansētās studiju vietās. Izglītības un zinātnes ministrs nosaka valsts finansēto studiju vietu skaitu. Sabiedriskā sektora universitāšu vai privāto izglītības iestāžu gadījumā valsts finansēto studiju vietu nodrošinājums ir noformēts kā trīs gadu līgums saskaņā ar publiskajām tiesībām (ar uz rezultātiem vērstu līgumu tā pielikumā) starp Izglītības un zinātnes ministriju un attiecīgo izglītības iestādi. Valstij piederošu profesionālo augstskolu vai profesionālo skolu gadījumā valsts finansēto studiju vietu nodrošinājumu apstiprina ar izglītības un zinātnes ministra rīkojumu.

Valsts finansētās studiju vietas sākumā aizpilda, ievērojot augstskolas padomes noteiktās procedūras un iestājek pārbaudījumu rezultātus. Izglītības iestāde var iedalīt personas noteiktās grupās pēc viņu iepriekšējās izglītības vai speciālajām vajadzībām, un šādā gadījumā dažādām grupām var tikt noteiktas atšķirīgas uzņemšanas prasības, kuru izpilde ir gradācijas saraksta pamats. Kvotu ārpus valsts finansētām studiju vietām nosaka augstskolas padome. Studentam, kas nav izturējis konkursu par valsts finansētajām studiju vietām, ir tiesības kvotas ietvaros sacensties par uzņemšanu valsts nefinansētajās studiju vietās. Šie principi attiecas uz visiem studentu grupu veidiem. Uzņemšanas kārtību un studiju izmaksu segšanu personām, kas studē saskaņā ar starptautiskiem līgumiem un nav Igaunijas rezidenti, nosaka saskaņā ar šiem līgumiem.

Uzņemšanai privātā profesionālajā skolā vai privātā universitātē piemēro tādas pašas uzņemšanas noteikumus un kārtību, kas noteikta likumā uzņemšanai valsts vai pašvaldības izglītības iestādē vai sabiedriskā sektora universitātē. Privātas izglītības iestādes valdei ir tiesības noteikt papildu nosacījumus.

Jebkura augstākās izglītības cikla studiju programmas apguves gaitā izglītības iestāde var ņemt vērā studenta iepriekšējos izglītības rezultātus un profesionālo pieredzi, ievērojot Augstākās izglītības standarta noteiktos principus un universitātes vai profesionālās augstskolas valdes noteikto kārtību.

6.2. Studentu iemaksas un finansiālais atbalsts

Studentiem, kas studē ārpus valsts finansētajām budžeta vietām, jāapmaksā studijas saskaņā ar augstskolas padomes noteiktajiem noteikumiem un kārtību. Augstskolas padome nosaka studiju izmaksu atlīdzināšanas likmi ne mazāk kā četrus mēnešus pirms akadēmiskā gada sākuma. Šo likmi nedrīkst paaugstināt jau uzņemtiem studentiem par vairāk nekā 10 procentiem salīdzinājumā ar iepriekšējo akadēmisko gadu. Arī „atvērtajā universitātē” ir maksas studijas. Studiju maksas summa dažādām studiju jomām un specializācijām ir diferencēta. Parasti šie principi attiecas uz visiem studentiem. Studiju maksa ārvalstu studentiem neatšķiras atkarībā no tā, vai viņi ir vai nav ES pilsoņi.

Uz studentiem, kas mācās valsts finansētās studiju vietās, neattiecas reģistrācijas maksa vai cita maksa par pakalpojumiem vai studiju beigšanu.

Igaunija ir izveidojusi arī studiju pabalstu sistēmu un kreditēšanas iespējas mācību aizdevumu saņemšanai. Tiesības pieteikties studiju pabalstam ir studentam, kas ir Igaunijas pilsonis vai uzturas Igaunijā ar pastāvīgo vai pagaidu uzturēšanās atļauju, apgūst augstāko izglītību saskaņā ar programmu, kas paredz valsts finansētas studiju vietas pilnlaika mācībām, un nav pārsniedzis nominālo studiju ilgumu. Studenti, kuru dzīvesvieta atrodas ārpus pašvaldības teritorijas vai ar to robežojošās pašvaldības teritorijas, kurā ir viņu apmeklētā izglītības iestāde, var pieteikties papildu pabalstam dzīvošanas un transporta izdevumu segšanai.

Studiju pabalsti un papildu pabalsti speciāli šim nolūkam izglītības iestādēm tiek piešķirti valsts budžeta finansējuma robežās atbilstoši studentu nopelniem. Pabalstu apmērs atkarīgs no valsts budžeta, un līdzekļi izglītības iestādēm to segšanai tiek iekļauti Izglītības un zinātnes ministrijai piešķirtajā valsts budžetā.

Igaunijas pilsonim vai personai, kas uzturas Igaunijā ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju un kuras studiju ilgums saskaņā ar studiju programmu ir deviņi kalendārie mēneši vai ilgāks, ir tiesības saņemt studiju kredītu, ja viņš/viņa ir uzņemts/uzņemta studijām augstskolā. Studiju kredītu iespējams saņemt tik reizi, cik akadēmiskos gadus ilgst studiju programmas nominālais laiks. Personām, kuras studē ārvalstīs, ir tiesības saņemt studiju kredītu tādā apmērā, kas tiek piešķirts atbilstošam studiju standarta periodam tādā pašā vai līdzīgākajā studiju jomā Igaunijas izglītības iestādēs.

Par studiju kredītu aizdevējiem ir noteiktas kredītiestādes, kas piešķir studiju kredītus no savu kredītresursu finansēm. Finanšu ministrs valsts vārdā slēdz līgumu ar attiecīgo kredītiestādi par studiju kredītu pārvaldību un finansējumu. Valsts garantē saņēmēja studiju kredītu republikas valdības noteiktās maksimālās likmes apmērā un kredītiestādei maksājamus procentus par saņēmēja studiju kredīta summu.

Studiju kredīta saņēmējs maksā procentus kredītiestādei par valsts garantētā kredīta summu.

Kredīta saņēmējam jāsāk atmaksāt kredīta summu ne vēlāk kā divpadsmit mēnešus pēc studiju pabeigšanas, ja šajā laikā kredīta saņēmējs nesāk turpināt studijas profesionālajā skolā uz vidējās izglītības bāzes vai augstskolā, tajā skaitā izglītības iestādēs ārvalstīs.

Personai, kas ir pabeigusi mācības profesionālajā skolā vai augstskolā un sākusī dienestu vai nodarbinātību valsts vai pašvaldības iestādē vai darbu pie kādas juridiskās personas publiskajās tiesībās, ir tiesības pieprasīt, lai attiecīgā valsts vai pašvaldības iestāde vai juridiskā persona publiskajās tiesībās anulē vēl neatmaksātā studiju kredīta daļu. Attiecīgos noteikumus nosaka republikas valdība.

Doktorantūras studentam ir tiesības pieteikties uz doktorantūras pabalstu, ja viņš/viņa ir Igaunijas pilsonis/pilsoņe vai uzturas Igaunijā ar pagaidu vai pastāvīgās uzturēšanās atļauju, studē budžeta vietā universitātē publiskajās tiesībās vai privātā universitātē, un nav pārsniedzis studiju (posma) nominālo ilgumu.

Kopš 2003. gada no valsts budžeta katru gadu tiek piešķirtas 10–15 stipendijas doktorantūras kandidātiem studijām ārvalstu universitātēs. Šī Izglītības un zinātnes ministrijas programma ar nosaukumu „*Kristjan Jaak*” darbojas jau piekto gadu, un tās uzdevums ir atbalstīt Igaunijas augstskolu studentu studijas ārvalstīs un mācībspēku vizītes konferencēs un apmācību kursus ārvalstīs. Programma piešķir stipendijas maģistratūras studentiem līdz vienam gadam un doktorantūras studentiem līdz pieciem mēnešiem. ES Sociālā fonda programma “DoRa” 2008. – 2015. gadam atbalsta tādu ārvalstu kandidātu studijas Igaunijā, kuru mērķis ir iegūt doktora grādu Igaunijā. Šie studenti saņem doktorantūras studiju pabalstu un pārceļšanās pabalstu, lai segtu izmaksas saistībā ar pārceļšanos no ārvalstīm uz Igauniju (ar ceļošanu, pārceļšanos, sākotnējo dzīvesvietas īri, uzturēšanās atļauju un apdrošināšanu saistītās izmaksas). Šī programma arī ļauj sekmīgiem igauņu doktorantūras studentiem vismaz reizi studiju laikā veikt pētniecību vai iziet apmācību kursus ārvalstu universitātē/pētniecības iestādē. Doktora kandidāts iesniedz finansējuma pieteikumu, un pabalsts tiek maksāts, ievērojot Izglītības un zinātnes ministrijas

rīkojumā noteiktās dzīves līmeņa un ceļojuma izmaksu standarta tabulas. Pabalsts tiek maksāts piecus mēnešus, un tā mērķis ir panākt, lai 75 % doktorantūras studentu, kuriem ļauj aizstāvēt grādu, būtu studējuši ārvalstīs. Maģistra grāda kandidāti, kas ir sasnieguši izcilus rezultātus studijās un jau ir izvēlējušies maģistra darba tēmu, arī var pieteikties finansējumam programmā „DoRa”. Pabalsts var segt pilnu studiju periodu (semestri, trimestri) ārvalstīs. Pabalsta apjomu aprēķina, ievērojot izglītības un zinātnes ministra rīkojumā noteiktās dzīves līmeņa un ceļošanas izmaksu standarta tabulas.

Students var gūt netiešu labumu, pateicoties ienākumu nodokļa likuma nosacījumam, kas paredz tiesības privātpersonām — rezidentiem — atgūt izglītības izdevumu izmaksas vai apgādājamās personas līdz 26 gadu vecumam izglītības izdevumu izmaksas taksācijas periodā no taksācijas periodā samaksātā ienākuma nodokļa. Pie izglītības izdevumu izmaksām šajā izpratnē pieder dokumentēti izdevumi par studijām valsts, publiskās tiesībās esošā vai licencētā augstskolā vai tai līdzvērtīgā ārvalstu izglītības iestādē vai par studijām šo izglītības iestāžu nodrošinātos maksasursos. Studiju kredīta procentus arī uzskata par izglītības izdevumu izmaksām.

6.3. Akadēmiskā gada ilgums

Akadēmiskā gada ilgums visās augstskolās lielākoties ir vienāds, tomēr gada sākuma un beigu datumi atšķiras, jo tos nosaka pašas izglītības iestādes. Akadēmisko gadu iedala divos semestros — rudens un pavasara. Akadēmiskais gads parasti sākas septembrī un beidzas jūnija pirmajā pusē. Rudens semestris parasti ilgst no septembra līdz decembrim, un eksāmenu sesija ir janvārī. Pavasara semestris ilgst no janvāra beigām vai februāra sākuma līdz marta beigām, un eksāmeni bieži notiek līdz jūnija beigām. Katru gadu studentiem ir ne mazāk kā astoņas brīvdienas nedēļas.

6.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajiem kursiem un izglītības dokumentu izsniegšana

Studentu vērtēšanas pamats augstskolās ir vienotā vērtēšanas sistēma. Šo sistēmu izmanto arī tādu studentu vērtēšanai, kas mācās profesionālajās skolās profesionālās augstākās izglītības programmās. Diferencēts studiju rezultātu vērtējums mācību priekšmetā vai tā daļās notiek sešu punktu sistēmā, izmantojot gan ciparu, gan burtu formu atbilstoši zemāk minētajam vērtējuma skaidrojumam:

atzīme 5 jeb A — teicami — izcilas un īpaši padziļinātas teorētiskās un praktiskās priekšmeta satura zināšanas, brīvas un radošas spējas izmantot apgūto materiālu, veikts apjomīgs individuālais darbs, daudzšķautņainas profesionālās literatūras zināšanas; apgūts 91 % – 100 % no priekšmeta apjoma;

atzīme 4 jeb B — ļoti labi — ļoti labas teorētiskās un praktiskās priekšmeta satura zināšanas, ļoti labas spējas izmantot apgūto materiālu, eksāmenā pieļautas dažas nebūtiskas kļūdas, kas neattiecas uz materiāla pamatsaturu; apgūts 81 % – 90 % no priekšmeta apjoma;

atzīme 3 jeb C — labi — labas teorētiskās un praktiskās priekšmeta satura zināšanas, labas spējas izmantot apgūto materiālu, pamanāma zināma svārstīšanās par sīkāku vai dziļāku informāciju šajā priekšmetā, zināma nedrošība, atbildot uz jautājumiem; apgūts 71 % – 80 % no priekšmeta apjoma;

atzīme 2 jeb D — apmierinoši — zināšanas par lielāko daļu būtiskāko teorētisko un praktisko principu, fakti un metožu, kā arī to izmantošanu tipiskās situācijās. Eksāmenā pamanāmi būtiski trūkumi atbildēs un svārstīšanās. Apmierinošu atzīmi var pieņemt kā pietiekamu studiju turpināšanai. Apgūts 61 % – 70 % no mācību priekšmeta apmēra;

atzīme 1 vai E — neapmierinoši — apgūts zināšanu minimālais līmenis, parādās būtisks zināšanu trūkums materiāla izmantošanā, kas neļauj apgūt turpmāko materiālu šajā jomā; apgūts 51 % – 60 % no priekšmeta apjoma;

atzīme 0 vai F — nepietiekami — nav sasniegts zināšanu minimālais līmenis; apgūti 0 % – 50 % no priekšmeta apjoma.

Eksāmenu vai vērtējumu uzskata par nokārtotu, ja students saņem atzīmi intervālā no 1 (E) līdz 5 (A). Vērtējumu noteiktā priekšmetā vai tā daļās var veikt arī nediferencēti, un šajā gadījumā pozitīvs rezultāts ir „ieskaitīts”, bet negatīvs — „neieskaitīts”. Personām, kas ir pabeigušas augstākās izglītības studijas, piešķir studiju rezultātu izrakstu, kas sniedz informāciju par studiju programmu, sasniegtajiem rezultātiem, piešķirto akadēmisko grādu vai iegūto kvalifikāciju, kā arī par Igaunijas augstākās izglītības sistēmu. Pirms 1999./2000. akadēmiskā gada izmantotās atzīmes ierakstīja akadēmiskajā izrakstā, sniedzot novērtēšanas sistēmas izskaidrojumu. Akadēmiskais izraksts nav atsevišķa augstākās izglītības apliecība.

Līdz 2010. gadam izmantotā vērtēšanas sistēma, kas bija noteikta ar izglītības un zinātnes ministra rīkojumu, neatbilda kompetencēs balstītām studiju programmu saturam, tāpēc tajā tika veikti grozījumi, kas stājās spēkā 2010. gadā.

Sākot ar 2003./2004. akadēmisko gadu, augstāko izglītību var iegūt pilnlaika vai daļlaika studijās, vai neklātienē. Pieaugušo izglītības likuma noteikumi par formālo izglītību (galvenokārt par tiesībām saņemt mācību atvaļinājumu) attiecas uz daļlaika un neklātienes studentiem.

Pilnlaika studijās studentam kumulatīvi jāapgūst ne mazāk kā 75 % no programmā noteiktā studiju apjoma (līdz katra akadēmiskā gada beigām apgūstamā studiju apjoma), daļlaika studijās — mazāk par 75 procentiem. Pirmajā gadā, kad students iestājas augstskolā, viņam/viņai jānolemj, vai studēt pilnu vai nepilnu laiku, ja vien saskaņā ar programmu studijas nenotiek tikai pilnlaika veidā. Nākamajos akadēmiskajos gados augstskola lemj, vai ļaut studentam mācīties pilnu vai nepilnu laiku, pamatojoties uz to, vai students apguvis materiālu, kas saskaņā ar programmu jāpabeidz līdz katra akadēmiskā gada beigām. Studentu, kas neatbilst pilnlaika studiju prasībām, augstskola pārceļ uz daļlaika studijām un var pieprasīt viņam/viņai atlīdzināt studiju izmaksas.

Augstskolas padome nosaka vispārīgos studiju nodarbību noteikumus, kā arī nosacījumus un procedūras studentu izslēgšanai no universitātes.

Profesionālās augstākās izglītības studijas, bakalaura studijas, maģistratūras studijas un integrētās bakalaura un maģistra studiju programmas beidzas ar noslēguma eksāmenu kārtošanu vai diplomdarba aizstāvēšanu. Doktora studijas beidzas ar doktora disertācijas aizstāvēšanu. Pabeidzot integrētās bakalaura un maģistra studiju programmas, tāpat kā pabeidzot maģistrantūras studijas, piešķir maģistra līmeņa grādu. Augstākās izglītības iestāžu piešķirtos akadēmisko grādu nosaukumus nosaka ar republikas valdības rīkojumu.

Personām, kuras ir pabeigušas pilnas profesionālās augstākās izglītības studijas, bakalaura studijas, maģistratūras studijas, integrētās bakalaura un maģistra studiju programmas un doktorantūras studijas, izdod diplomu, kas apliecina programmas apguvi, vai piešķir akadēmisko grādu kopā ar studiju rezultātu izrakstu.

Personai, kura ir pabeigusi profesionālās augstākās izglītības studijas, maģistratūras studijas, integrētu bakalaura un maģistra studiju programmu vai doktorantūras studijas, izglītības iestāde bez maksas izsniedz diploma pielikumu angļu valodā. Personai, kura ir pabeigusi t.s. kopīgo (joint) studiju programmu, piešķir kopīgo diplomu vai diplomu, kas apliecina attiecīgās programmas apguvi, un piešķir kvalifikāciju, izsniedzot arī studiju rezultātu izrakstu.

Personai, kura ir pabeigusi bakalaura studijas, maģistratūras studijas vai integrēto bakalaura un maģistra studiju programmu, saskaņā ar izglītības un zinātnes ministra noteiktiem nosacījumiem var piešķirt diplomu *cum laude*.

6.5. Karjeras atbalsta pasākumi

2008. gadā apstiprināja grozījumus tiesību aktos, saskaņā ar kuriem studentiem ir tiesības saņemt studiju un karjeras konsultācijas. Lielākā daļa izglītības iestāžu ir izveidojušas konsultāciju centrus

studentiem, un šajos centros sniedz gan informāciju par studiju organizēšanu, gan padomu un, ja iespējams, palīdzību darba atrašanā. Atsevišķas izglītības iestādes ir pieņēmušas darbā psihologu. Kopš 2008. gada ES Sociālā fonda programma „Primus”, kuras mērķis ir attīstīt augstākās izglītības kvalitāti, atbalsta augstskolas, piedāvājot studiju un karjeras konsultāciju pakalpojumus.

6.6. Akadēmiskais personāls

Augstskolu mācībspēkus veido profesori, asociētie profesori, lektori, asistenti un pasniedzēji. Šo personālu iedala vietējos un viesmācībspēkos. Zinātnisko personālu veido vadošie zinātnes līdzstrādnieki, vecākie zinātnes līdzstrādnieki un zinātnes līdzstrādnieki. Zinātniskā personāla pārstāvji var piedalīties studiju nodrošināšanā. Zinātniskā personāla pārstāvji no citām izglītības iestādēm un citas personas, kurām ir nepieciešamā kvalifikācija, var piedalīties maģistratūras un doktorantūras studiju nodrošināšanā saskaņā ar iestādes padomes noteiktajiem noteikumiem un kārtību.

Vietējos mācībspēkus un zinātnisko personālu konkursa kārtībā ievēlē amatā līdz pieciem gadiem. Dažos likumā paredzētos gadījumos mācībspēku vai zinātniskā personāla amatu var aizpildīt arī bez konkursa izsludināšanas, ja kvalifikācijas prasībām atbilstošu personu pieņem darbā uz noteiktu laiku.

Prasības vietējiem un viesmācībspēkiem nosaka universitātes padome, ievērojot Augstākās izglītības standartā noteiktos principus. Saskaņā ar iestādes padomes paredzētajiem noteikumiem rektoram ir tiesības kā viesmācībspēkus uzaicināt zinātniekus, citas izcilas radošas personas vai praktizējošus speciālistus studiju programmu vadībai līdz pat piecu gadu ilgā laikposmā viņu specializācijai atbilstošā studiju jomā.

Līdz šim mācībspēku pārstāvji universitātēs primāri tika vērtēti pēc zinātniskajiem rezultātiem, savukārt pedagoģiskā darba kompetences līmeņa attīstība ir palikusi fonā. Pamatojoties uz valsts stratēģiskajiem mērķiem, 2008. gadā tiesību aktos tika veikti grozījumi, kas nosaka, ka mācībspēku atestācijas noteikumi un kārtība ir jānosaka pašām augstskolām. Lai sasniegtu augstu augstākās izglītības studiju kvalitāti, augstskolai jāsniedz tās mācībspēkiem iespēja nepārtraukti attīstīt pedagoģiskā darba kompetences. Pedagoģiskā darba kompetences ietver studiju procesa plānošanu, vērtēšanu un atgriezeniskās saites nodrošināšanu, uzraudzību un pārskatīšanu, kā arī izglītojoši metodisko darbu.

Viens no ES Sociālā fonda programmas „Primus” mērķiem ir izveidot ilgpējīgu un kvalitatīvu kompetenci augstākās izglītības pedagoģijā abās Igaunijas universitātēs, kas ir atbildīgas par izglītības un pedagoģijas studiju jomu. Tas ļaus rīkot apmācības visās augstskolās, kas interesējas par savu mācībspēku un zinātniskā personāla pedagoģiskā darba kompetenču pilnveidi. Turklāt šī programma atbalsta visu partneraugstskolu darbību, nodrošinot tālākizglītības iespējas studiju programmu vadības personālam un doktorantūras kandidātiem, vienlaikus palīdzot uzsākt mācībspēku mentoringu.

7. TĀLĀKIZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBAS

Personu, kuras atsāk mācīties pēc sākotnējās izglītības pamešanas, — pieaugušo izglītības ieguvēju — izglītošanos regulē Pieaugušo izglītības likums (1993. gadā), iedalot pieaugušos studentus pēc mācību slodzes (daļlaika students, students, kas nemācās dienas plūsmā, neklātienes students). Likums izšķir vairākas apmācību formas: formālā izglītība, profesionālā pilnveide un tautas izglītība.

2005. gadā Igaunijas Republikas valdība apstiprināja Mūžizglītības stratēģiju 2005. – 2008. gadam. Stratēģijas vispārīgais uzdevums bija palielināt cilvēku iespējas un motivāciju piedalīties formālajā, neformālajā un ikdienējā izglītībā, lai pilnveidotu zināšanas un prasmes saskaņā ar savām vajadzībām un sabiedrības un darba tirgus vajadzībām.

Stratēģijas noteiktais mērķis bija palielināt izglītību iegūstošu cilvēku īpatsvaru vecumā no 25 līdz 64 gadiem līdz 10 procentiem (2005. gadā — 5,9 %). Saskaņā ar Igaunijas statistikas aģentūras „Statistics Estonia” datiem 2008. gadā izglītību iegūstošu personu īpatsvars vecumā no 25 līdz 64 gadiem bija 9,8 %, 2007. gadā — 6–7 procenti. 2008. gadā šis rādītājs pieauga līdz 9,8 procentiem.

Ievērojot minēto stratēģiju, 2006. gadā tika sāktas pieaugušo izglītības finansēšanas sistēmas izstrāde, veicinot labāku piekļuvi tālākapmācībām un pārkvalificēšanas iespējām. 2007. gadā starpministriju darba grupa izstrādāja kārtību, saskaņā ar kuru trīs ministrijas — Izglītības un zinātnes ministrija, Sociālo lietu ministrija un Ekonomikas lietu un sakaru ministrija — būs atbildīgas par profesionālās pilnveides (*work-related training*) finansēšanu: 2009. gada janvārī republikas valdība apstiprināja šo kārtību kā Mūžizglītības stratēģijas pielikumu. Saskaņā ar šo pielikumu katra minētā ministrija ir atbildīga par noteiktu profesionālās pilnveides finansēšanas aspektu. Ekonomikas lietu un sakaru ministrijas mērķa grupa ietver strādājošus pieaugušos, kuru profesionālo pilnveidi finansē ar uzņēmumu starpniecību; Izglītības un zinātnes ministrijas mērķa grupa ietver strādājošus pieaugušos, kuru profesionālo pilnveidi finansē ar izglītības un apmācību iestāžu starpniecību. Savukārt Sociālo lietu ministrijas mērķa grupa galvenokārt ietver bezdarbniekus un darba meklētājus, kas pieder darba tirgus riska grupām un kuru apmācību finansē, izmantojot Bezdarba apdrošināšanas fonda palīdzību. Šis modelis ir paredzēts pieaugušajiem iedzīvotājiem kopumā un nav vērsts uz konkrētām mērķa grupām, kā arī neizslēdz kādas mērķa grupas (piemēram, skolotājus, valsts civildienesta ierēdņus u.tml.). Lai radītu iespējas iedzīvotājiem piedalīties profesionālās pilnveides apmācībās, šīs ministrijas izmanto Eiropas Sociālā fonda līdzekļus. Kad šie līdzekļi būs izsmelti, ilgtspējīgi pasākumi Igaunijas vajadzību apmierināšanai tiks nodrošināti no valsts budžeta. Atbildības jomu sadalījums attiecībā uz profesionālās pilnveides finansēšanu neizslēdz pieaugušo apmācību finansēšanu vai līdzfinansēšanu no citiem avotiem: no pašas personas, darba devēju, fondu līdzekļiem.

2006. gadā tika sākti sagatavošanās darbi Eiropas Savienības struktūrfondu izmantošanai 2007. – 2013. gadam. Pieaugušo izglītības attīstībai un mācību iespēju radīšanai tika piešķirts finansējums saskaņā ar cilvēkresursu attīstības operatīvo programmu, saņemot Eiropas Sociālā fonda atbalstu. Cilvēkresursu attīstības operatīvās programmas izstrādi vadīja Izglītības un zinātnes ministrija, un to sagatavoja sadarbībā ar citām ministrijām un sociālajiem partneriem. Republikas valdība programmu ratificēja 2007. gada janvārī, un Eiropas Komisija to apstiprināja tajā pašā gadā. Līdzekļi pieaugušo izglītībai ir piešķirti četros cilvēkresursu attīstības operatīvās programmas virzienos: mūžizglītībai (Izglītības un zinātnes ministrijas pārziņā), ilgam un kvalitatīvam darba mūžam (Sociālo lietu ministrijas pārziņā), zināšanas un prasmes (Ekonomikas lietu un sakaru ministrijas pārziņā) un labāka administratīvā spēja (Valsts kancelejas pārziņā).

Tā kā Mūžizglītības stratēģija 2005. – 2008. gadam, uz kuru tika balstīta pieaugušo izglītība, tuvojās noslēgumam, izglītības un zinātnes ministrs 2008. gadā iesniedza Igaunijas Republikas valdībai priekšlikumu izveidot jaunu attīstības plānu. Valdība šo priekšlikumu apstiprināja 4. decembrī. Izglītības un zinātnes ministrs iesniedza Pieaugušo izglītības attīstības plānu 2009. – 2013. gadam republikas valdībā apstiprināšanai, un to apstiprināja 2009. gada 24. septembrī. Attīstības plānam ir trīs galvenie

mērķi. Pirmais ir tāds pats kā Mūzizglītības stratēģijai — nodrošināt labāku formālās un neformālās izglītības pieejamību zināšanu un prasmju pilnveidei un līdz 2013. gadam līdz 13,5 procentiem palielināt mūzizglītībā iesaistītu cilvēku īpatsvaru vecumā no 25 līdz 64 gadiem. Abi pārējie mērķi ir vairāk kvalitatīvi. Pirmais ir samazināt tādu cilvēku skaitu, kuriem ir vispārējā izglītība bez profesionālas kvalifikācijas. Līdz 2013. gadam šādiem cilvēkiem vecumā no 25 līdz 64 gadiem jābūt 32 % (2008. gadā šis rādītājs bija 34,6 %). Trešais mērķis ir piedāvāt kvalitatīvu apmācību, lai radītu labākus apstākļus cilvēkiem tādas izglītības vai kvalifikācijas ieguvei, kas ir par vienu pakāpi augstāka par to, ko viņi jau ieguvuši. Mērķis ir paaugstināt līdz 2013. gadam 4. – 8. kvalifikācijas līmeni ieguvušu izglītības beidzēju skaitu līdz 48 % (2008. gadā šis rādītājs bija 41 %). Šos mērķus paredzēts sasniegt, izmantojot dažādus pasākumus un darbības. Attīstības plānam ir īstenošanas plāns, kurā ir norādītas konkrētas darbības un to izmaksas.

7.1. Rīcībpolitika un normatīvie akti

Pieaugušo izglītības likums (1993. gadā) nosaka pieaugušo izglītības pamatus un juridiskās garantijas, pieaugušo izglītības iestāžu definīciju, mācību iespēju nodrošināšanas nosacījumus, pieaugušo izglītības klasifikāciju atkarībā no tās uzdevumiem, kā arī regulē pieaugušo izglītības finansēšanu. Pieaugušo izglītības likums nenosaka mērķa grupas vecumu, un tā nosacījumi galvenokārt attiecas uz daļlaika programmās, vakarskolās, tālmācībā vai neklātienē studējošajiem.

Pieaugušo izglītības likums arī regulē pieaugušo izglītības ieguvēju iespējas pieteikties mācību atvaļinājumiem. Mācību atvaļinājumu var saņemt formālās izglītības, profesionālās pilnveides un pieaugušo tautas izglītības ieguvēji. Saskaņā ar Pieaugušo izglītības likumu mācību atvaļinājumu piešķir personām, kas strādā uz darba līguma pamata, un valsts dienestā strādājošajiem. 2008. gadā tika sagatavots jauns Darba līgumu likums, kura mērķis ir veidot elastīgāku darba tirgu. Līdz ar iepriekš minēto likumu arī Pieaugušo izglītības likumā mainīja pantus attiecībā uz mācību atvaļinājumu: iepriekš mācību atvaļinājums personām, kuras apgūst formālu izglītību, bija atļauts tikai tālmācības, vakarskolas, daļlaika mācību vai neklātienē mācību gadījumā. Kopš 2009. gada jūlija, kad stājās spēkā jaunais likums, mācību atvaļinājumu piešķir arī personām, kuras mācās dienas un pilnlaika studijās. Grozījums arī ietekmē mācību atvaļinājumā piešķirto kalendāro dienu skaitu un samaksu par šīm dienām. Likums, kurā izdarīts grozījums, paredz, ka darbiniekam vai valsts civildienesta ierēdnim ir tiesības saņemt 30 kalendāro dienu mācību atvaļinājumu (pirms grozījuma — 30 kalendārās dienas formālajā izglītībā, 14 — profesionālajā pilnveidē, un 7 kalendārās dienas — pieaugušo tautas izglītībā). Formālās izglītības un profesionālās pilnveides gadījumā darbiniekam jāsaņem vidējā darba alga par 20 kalendāra dienām (pirms grozījuma attiecīgi 10 dienas formālajā izglītībā un minimālā darba alga par pārējo laiku, un 14 dienas — profesionālajā pilnveidē). Mācību atvaļinājums daļbaid pieaugušo tautas izglītībā ir bezalgas atvaļinājums. Jaunais likums paredz iespēju formālās izglītības pabeigšanai papildus saņemt 15 dienas ar minimālo darba algu (pirms šī grozījuma tās bija no 28 līdz 42 kalendāra dienām atkarībā no iegūstamās izglītības pakāpes).

Pieaugušo izglītības likums arī nosaka Pieaugušo izglītības padomes darbību. Šī padome konsultē republikas valdību par jautājumiem saistībā ar pieaugušo izglītību, un to veido dažādu ministriju, apmācību vadītāju, kā arī darba devēju un darba ņēmēju organizāciju pārstāvji. Padomes priekšsēdētājs ir izglītības un zinātnes ministrs.

Uz pieaugušo izglītību attiecas arī citu izglītības sistēmas darbību regulējošu likumu nosacījumi.

Pamata vai vidējās izglītības ieguvē vakarskolā vai tālmācības veidā un skolas beigšanu neklātienē regulē Pamatskolu un vidusskolu likums (1993).

Sākot ar 2006. gadu, Profesionālās izglītības iestāžu likums (1998) pieļauj profesionālās izglītības iestādēm īstenot elastīgu programmu piedāvājumu: profesionālā izglītība pamatskolā un vidusskolā, sniedzot profesionālās pamatiemaņas; profesionālā izglītība personām, kas vecākas par minimālo skolas beigšanas vecumu un kurām nav pamatzglītības; profesionālā vidējā izglītība (profesionālā izglītība

uz pamatzglītības bāzes), profesionālā izglītība uz vidējās izglītības bāzes, profesionālā pilnveide. Profesionālās izglītības iestādēs pieaugušo profesionālo pilnveidi organizē saskaņā ar izglītības un zinātnes ministra nolikumu.

2007. gadā tika veikti grozījumi Profesionālās izglītības iestāžu likumā un tam pakārtotajos likumos, un izveidots juridiskais pamatojums profesionālajās skolās un profesionālās augstākās izglītības iestādēs piedāvātās pieaugušo profesionālās pilnveides finansējumam no valsts budžeta.

Profesionālās augstākās izglītības iestāžu likums (1996. gadā) regulē arī pilnlaika, daļlaika un neklātienes studijas. Šis likums piešķir izglītības iestādes padomei tiesības noteikt pieaugušajiem piedāvājamās profesionālās pilnveides jomas, veidus un kārtību.

Universitāšu likums (1995. gadā) arī regulē pilnlaika, daļlaika un neklātienes studijas. Šis likums piešķir universitātes padomei tiesības noteikt profesionālās pilnveides jomas, veidus un kārtību.

2008. gadā tika veikti grozījumi, saskaņā ar kuriem augstskolām ir obligāti jāizmanto valsts pasūtītiem sākotnējo apmācību kursiem novirzīto līdzekļu pārpalikums pieaugušo profesionālās pilnveides finansēšanai. Pirms šiem grozījumiem pieaugušo profesionālā pilnveide augstskolās netika finansēta no valsts budžeta.

Pēdējo gadu laikā ir izveidota sistēma iepriekšējas izglītības un profesionālās pieredzes vērā ņemšanai. Tas palīdz personām, kas iestājas izglītības iestādēs, turpina pārtrauktas mācības, pāriet no vienas programmas uz otru vai iegūst kvalifikāciju, labāk izmantot izglītības iestādēs vai tālākapmācībās, pārkvalificēšanās kursos vai individuālo studiju laikā apgūto, kā arī izmantot profesionālajā pieredzē iegūtās zināšanas un prasmes.

2008. gadā tika veikti grozījumi Augstākās izglītības standartā, nosakot, ka uzņemšanas procesā augstskolām ir tiesības ņemt vērā topošo studentu iepriekš iegūto izglītību un profesionālo pieredzi. Ir sagatavoti grozījumi Profesionālās izglītības standartā, lai ieviestu iepriekš iegūtas izglītības un profesionālās pieredzes atzīšanas politiku profesionālajā izglītībā.

Darba tirgus pakalpojumu un pabalstu likums (2005), par kuru atbild Sociālo lietu ministrija, regulē bezdarbnieku un darba meklētāju apzināšanu, darba tirgus pakalpojumu piedāvājumu un darba tirgus pabalstu izmaksas. Darba tirgus pakalpojumu kategorijas ir šādas: informācijas sniegšana par situāciju darba tirgū un darba tirgus pakalpojumiem un pabalstiem, darba starpniecības pakalpojumi, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi, karjeras konsultācijas, darba prakse, sabiedriskais darbs, sagatavošana darba dzīvei, subsīdijas darba algu izmaksām, subsīdijas uzņēmējdarbības sākšanai, telpu un aprīkojuma pielāgošana, īpaši palīdzības materiāli un aprīkojums, saskarsmes palīdzība intervijās, darbs ar atbalsta personu. Konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi ir profesionālas mācības, ko organizē bezdarbniekiem, kuri to laikā saņem vai attīsta profesionālās vai citas iemaņas, kas veicina viņu nodarbinātību. Šādu apmācību posms ilgst līdz vienam gadam. Bezdarba nodrošinājuma fonds pasūta izglītības iestādēm veikt konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu apmācības juridiskām personām un individuāliem uzņēmējiem, kuriem ir izglītības pakalpojumu sniegšanas licence.

7.2. Atbildīgās institūcijas

Centrālās varas un pašvaldību loma tālākizglītībā un apmācībās ir atkarīga no apmācību veida — ņemot vērā, vai tā ir formālā izglītība, profesionālā pilnveide vai pieaugušo tautas izglītība.

Attiecībā uz formālo izglītību atbildība ir sadalīta līdzīgi kā skolas vecuma izglītības ieguvēju gadījumā. Vispārējo izglītību iespējams iegūt pieaugušo vidusskolās vakarskolās, tālmācības vai neklātienes mācību veidā, kā arī vispārējās izglītības skolu vakara un tālmācības nodaļās. Šīs skolas galvenokārt ir pašvaldību skolas.

Profesionālās skolas un augstskolas piedāvā pieaugušajiem izglītības ieguvējiem iespēju iegūt

profesionālo izglītību vai augstāko izglītību daļlaika studiju veidā. Profesionālās pilnveides pasākumu organizēšanā ļoti svarīga loma ir valstij.

Izglītības un zinātnes ministrija veicina pieaugušo izglītības sistēmas attīstību un atbalsta profesionālās pilnveides kursu un mūžizglītības pamatkompetenču izstrādi un pieaugušo tautas izglītības kursu organizēšanu dažādās izglītības iestādēs.

Sociālo lietu ministrija ir atbildīga par bezdarbnieku apmācībām. Ekonomikas lietu un sakaru ministrija ar organizācijas "Enterprise Estonia" starpniecību atbalsta apmācības uzņēmumos.

Pieaugušo tautas izglītības piedāvājumā lielākā loma ir privātskolām, fondiem un bezpeļņas organizācijām. Kopš 1995. gada Izglītības un zinātnes ministrija konkursa kārtībā gadā piešķir aptuveni 45 pieaugušo tautas izglītības centriem līdzekļus šo centru pasniedzēju un vadītāju atalgojumam. Kopš 2005. gada pieaugušo tautas izglītības centru darbību atbalsta arī Eiropas Sociālais fonds.

Par ļoti svarīgu tiek uzskatīta sadarbība ar sociālajiem partneriem.

Izglītības un zinātnes ministrijas vadībā strādājošā Pieaugušo izglītības padome konsultē republikas valdību par jautājumiem, kas saistīti ar pieaugušo izglītību. Padomi veido dažādu ministriju, apmācību vadītāju, kā arī darba devēju un darba ņēmēju organizāciju pārstāvji. Padomes priekšsēdētājs ir izglītības un zinātnes ministrs, un tās darbību regulē Pieaugušo izglītības likums.

Profesionālajā izglītībā īpaša uzmanība tiek pievērsta darba tirgus partneru iesaistīšanai šīs izglītības jomas organizēšanā, pieņemot lēmumus par mācību priekšmetu jomu struktūru un apmācību saturu, kā arī izglītības iestāžu vadības jautājumiem. Sadarbība ar sociālajiem partneriem un uzņēmumiem ir viens no svarīgākajiem profesionālās izglītības un apmācību attīstības uzdevumiem.

7.3. Finansējums

Pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības ieguvi vakarskolā, tālmācībā un neklātienē finansē līdzīgi kā skolas vecuma izglītības ieguvēju gadījumā — tā ir bez maksas. Valsts subsidēto studiju vietu ietvaros izglītību bez maksas nodrošina arī profesionālās izglītības ieguvei daļlaika mācību veidā. Augstākās izglītības ieguve daļlaika studiju veidā galvenokārt ir par maksu, izņemot, piemēram, pedagoģiskās studijas, ko finansē no valsts budžeta.

Par profesionālās pilnveides un pieaugušo tautas izglītības kursiem maksā izglītības ieguvējs vai darba devējs. Pateicoties Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējumam, pēdējo gadu laikā daudzas profesionālās pilnveides iespējas izglītības ieguvējiem vai viņu darba devējiem ir bez maksas. 2007. gadā tika aizsākts bezmaksas profesionālās pilnveides kursu piedāvājums profesionālajās skolās un profesionālās augstākās izglītības iestādēs. Sākot ar 2008. gadu, visos valsts pieaugušo tautas izglītības centros tika izveidotas bezmaksas studiju vietas mūžizglītības pamatkompetenču un profesionālās pilnveides programmu apguvei. Studijas finansē no valsts budžeta un Eiropas Sociālā fonda līdzekļiem un īsteno divās programmās:

- pieaugušo profesionālās pilnveides un attīstības aktivitātes (laikposmā no 2009. līdz 2013. gadam), ko īsteno Izglītības un zinātnes ministrija;
- pieaugušo izglītība tautas izglītības centros (laikposmā no 2008. līdz 2012. gadam), ko īsteno Igaunijas Pieaugušo neformālās izglītības asociācija (www.vabaharidus.ee).

Šīs programmas aptver vismaz 73 000 personu apmācību pasākumus.

Lai veicinātu izpratni par mūžizglītību un ar to saistītām mācību iespējām, tiek īstenota arī trešā programma — pieaugušo izglītības popularizēšana (laikposmā no 2008. līdz 2012. gadam), un to veic Igaunijas Pieaugušo izglītības ieguvēju pedagogu asociācija "ANDRAS".

Uzņēmumus atbalsta "Enterprise Estonia", kas piedāvā Eiropas Sociālā fonda atbalstu uzņēmumu

darbinieku un vadītāju profesionālo iemaņu un zināšanu līmeņa paaugstināšanai. Sākot ar 2009. gada augustu, ir ieviests jauns finansējuma veids — mikrouzņēmumu un mazo uzņēmumu apmācību kupons. Apmācību kuponu ļauj bez maksas piedalīties profesionālās pilnveides pasākumos.

Valsts iestāžu darbinieku un civildienesta ierēdņu profesionālajai pilnveidei finansējumu piešķir no valsts budžeta, un šādas apmācības atlīdzina tikai tad, ja budžetā ir pieejami līdzekļi. Finansējumu tādu pedagogu profesionālajai pilnveidei, kuru darba algas sedz no valsts budžeta, piešķir no valsts budžeta vismaz 3 procentu apmērā no šo pedagogu gada darba algu fonda. Līdzekļus pašvaldību darbinieku un ierēdņu profesionālajai pilnveidei piešķir no attiecīgo pašvaldību budžeta. Valsts civildienesta ierēdņu, pašvaldību un bezpeļņas darbinieku apmācības atbalsta arī Eiropas Sociālais fonds.

Līdzekļus bezdarbnieku apmācībām piešķir no valsts budžeta. Bezdarbnieku konkurētspējas paaugstināšanas pasākumus pasūta un apmaksā Sociālo lietu ministrija. Bezdarbniekiem, kas mācās kursus konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu ietvaros, no valsts budžeta piešķir arī studiju pabalstu. Papildus bezmaksas mācībām, kas paredzētas, lai persona varētu iesaistīties darba tirgū, bezdarbniekiem ir paredzēti arī citi darba tirgus pakalpojumi (piemēram, darba šķīrējtiesa, profesionālās konsultācijas, darba prakse, atbalsts uzņēmējdarbības sākšanai) un pabalsti (bezdarbnieka pabalsts, stipendija, ceļa un mitekļa pabalsts). Sākot ar 2009. gada septembri, Sociālo lietu ministrija īsteno eksperimentālu projektu, kurā izmanto personalizēto apmācību kuponus. Eksperimentālā projekta laikā cilvēki var piedalītiesursos iepriekš iegūtās kvalifikācijas pilnveidei. Apmācību kupons sniedz iespēju salīdzinoši īsā laikā atrast piemērotu apmācību kursu, salīdzinot ar valsts iepirktajiem bezdarbnieku kursiem. Apmācību kupona vērtība ir 15 000 EEK (aptuveni EUR 955). Eksperimentālo projektu īsteno Eiropas Sociālā fonda programmas ietvaros.

Līdzekļi pieaugušo tautas izglītībai var būt paredzēti valsts budžetā un pagasta vai pilsētas pašvaldības budžetā. Valsts atbalsta izglītības finansēšanu no darba devēju un izglītības ieguvēju līdzekļiem arī ar nodokļu atlaistu palīdzību: darba devēja finansēta profesionālā pilnveide netiek uzskatīta par papildu ienākumu, bet apmaksājot apmācību privāti, uz to attiecas atbrīvojums no ienākuma nodokļa.

7.4. Programmas un to nodrošinātāji

Pieaugušo izglītības ieguvējs var turpināt izglītību formālās izglītības sistēmā un vienlaicīgi iegūt vietu darba tirgū, kas atbilst viņa interesēm un spējām.

Formālā izglītība sniedz iespējas:

- iegūt pamatzglītību un vispārējo vidējo izglītību. Vispārējo izglītību iespējams iegūt pieaugušo vidusskolās vakarskolās, tālmācības vai neklātienes mācību veidā, kā arī vispārējās izglītības skolu vakara un tālmācības nodaļās. Pieaugušo formālās izglītības ietvaros personas, kas nav ieguvušas pamatzglītību vai ir vecākas par obligāto skolas apmeklējuma vecumu (skolas apmeklējums ir obligāts līdz pamatzglītības ieguvei vai līdz 17 gadu vecuma sasniegšanai), var sākt iegūt pamatzglītību un vispārējo vidējo izglītību;
- iegūt profesionālo izglītību daļlaika studiju veidā. Pamatojoties uz 2006. gadā izdarīto grozījumu likumā, arodizglītības iestādes var piedāvāt vairākas elastīgas iespējas apgūt profesionālo praktisko apmācību (skatīt 7.1. sadaļu). Valsts finansējums attiecas uz daļlaika studijām (pēc tāda paša pamata kā pilna laika studijām), bet daļlaika studiju izpildi nosaka skola;
- apgūt augstāko izglītību daļlaika studijās vai neklātienē. Gan profesionālās augstākās izglītības iestādes, gan universitātes piedāvā elastīgus studiju veidus augstākās izglītības ieguvei. Augstākā izglītība studentiem daļlaika studijās galvenokārt ir par maksu, valsts finansējumu saņem tikai valsts noteiktās prioritārās nozares (piemēram, programmas pedagogiem, kuriem nav augstākās izglītības).

Pieaugušo profesionālo pilnveidi piedāvā profesionālās izglītības iestādes, profesionālās augstākās

izglītības iestādes, universitātes un privātas izglītības iestādes. Šādas apmācības var notikt arī uzņēmumos un darbavietā. Dažās jomās (pedagoģija, medicīna) profesionālo pilnveidi piedāvā galvenokārt augstskolas. Tajā pašā laikā profesionālās pilnveides programmu tirgū ļoti aktīvi darbojas privātais sektors. Saskaņā ar Privātskolu likumu (1998. gadā) privātām izglītības iestādēm, kuras organizē profesionālās pilnveides kursus vairāk nekā 120 stundas mēnesī vai 6 mēnešus gadā, jāpiesakās Izglītības un zinātnes ministrijā izglītības sniegšanas atļaujas saņemšanai.

Profesionālo pilnveidi nodrošina dažāda ilguma kursi. Kursa pabeigšana automātiski nesniedz pieeju nākamā līmeņa kursam, izņemot gadījumus, ja ņem vērā personas iepriekšējās mācības un darba pieredzi formālās izglītības iestādē. Tomēr arī profesionālās pilnveides kurss var kalpot par pamatu un priekšnosacījumu augstāka līmeņa kvalifikācijai, ja persona nokārto kvalifikācijas eksāmenu pēc savas vēlēšanās vai ja profesionālās kvalifikācijas pierādīšana ir noteikta valsts līmenī, vai ir obligāta darba ņēmējam. Atsevišķiem amatiem (piemēram, skolotājiem) pilnveide ir obligāta.

Profesionālās pilnveides programmas pabeigšanu apliecina apmācību iestādes izsniegta apliecība, kuras saturu likums neregulē.

Pieaugušo tautas izglītību nodrošina pieaugušo tautas izglītības centri, kas parasti ir bezpeļņas privātas izglītības iestādes. Mācības notiek kursu veidā; ir iespējams arī piedalīties mācību grupās un vasaras skolās. Pieaugušo tautas izglītība, līdzīgi kā profesionālā pilnveide, automātiski nesniedz pieeju augstāka līmeņa kursam, izņemot gadījumus, ja tiek ņemta vērā personas iepriekšējā izglītība formālās izglītības iestādē un darba pieredze.

Pieaugušo tautas izglītības pabeigšanu apliecina apmācību iestādes izsniegta apliecība, kuras saturu likums neregulē.

Formālās izglītības gadījumos mācību uzsākšanas prasības visiem ir vienādas. Tas nozīmē, ka ir nepieciešams iepriekš apgūtās izglītības apliecinājums/nepieciešamo izglītības pakāpi apliecinošs dokuments. Pieaugušo izglītības pieejamībai parasti nav vecuma ierobežojumu; vispārējo izglītību vakarskolā, tālmācībā, vai neklātienē var iegūt tikai personas, kuras ir pabeigušas pamatzglītību vai pārsniegušas obligātā skolas apmeklējuma beigu vecumu (17 gadi).

Profesionālās pilnveides programmās un pieaugušo tautas izglītībā uzņemšana parasti ir bez maksas, tomēr noteikts zināšanu līmenis var būt nepieciešams valodu kursos, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju kursos, tehniskajās mācību jomās u.tml. Dažādu projektu un programmu finansētām apmācībām ierobežojumus mērķa grupai nosaka saskaņā ar projekta mērķiem. Pieaugušo izglītībā prioritātvajās mērķa grupās galvenokārt iekļauj nekvalificētas personas, kā arī citu tautību (neigauņu) vai specifisku profesiju pārstāvjus. Personas, kas ir reģistrējušās kā bezdarbnieki vai ir saņēmušas paziņojumu par atlaišanu no darba, var piedalīties Bezdarba nodrošinājuma fonda finansētajos konkurētspējas paaugstināšanas pasākumos.

Lai motivētu igauņu valodā nerunājošās personas mācīties igauņu valodu, valsts ar Eiropas Sociālā fonda palīdzību atmaksā izdevumus par igauņu valodas kursiem. Izmaksas sedz personām, kas nokārto valodas prasmes eksāmenu vai piesakās pilsonības ieguvei. Igaunu valodas integrācijas stratēģija 2008. – 2013. gadam ietver tādas aktivitātes kā daudz kultūru vides veicināšana, darbaspēka apmaiņa un citi kopējie rīcības projekti. Atbalsts tiek sniegts arī nacionālajām kultūras biedrībām un svētdienas skolām. Ir arī plānots sākt piedāvāt igauņu valodas kursus bez maksas, kā arī konstitūcijas mācības un pilsoniskās izglītības kursus pilsonības kandidātiem.

Pieaugošās intereses dēļ pieaugušo izglītības iespējas kļūst arvien daudzveidīgākas. Formālās izglītības ietvaros pieaugušo vidusskolas piedāvā arvien elastīgākas mācību iespējas, tostarp personalizētu programmu izstrādi un atsevišķu mācību priekšmetu apguvi. Profesionālās izglītības iestādēm ir iespējas īstenot dažādas studiju iespējas. Apmācību programmu piedāvājumā tiek ņemtas vērā izglītības ieguvēju un programmu pasūtītāju intereses, un vairākumā gadījumu programmas tiek veidotas atbilstoši izteiktajām vēlmēm.

Izglītības un apmācību iestādes arvien vairāk izmanto e-studiju piedāvātās iespējas. Tomēr e-kursu attiecība pret visu kursu daudzumu ir salīdzinoši zema. E-studiju elementus galvenokārt izmanto parasto kursu papildināšanai.

No 2002. līdz 2004. gadam četri privāto izglītības iestāžu finansējamie projekti, kas piedāvāja astoņas stundas ilgus datoru un interneta apguves kursus bez maksas. Šajosursos piedalījās 102 697 cilvēki jeb 10 % no pieaugušo iedzīvotāju skaita. 2009. gadā trīs privāto izglītības iestāžu un fonds „Vaata Maailma Foundation” sāka līdzīgu projektu, kurā piedāvā bezmaksas datorapmācību, mazcenas datoru iegādes un interneta pakalpojumus. Šī projekta mērķis ir apmācīt 100 000 cilvēku trīs gadu laikā un panākt to, ka 50 000 māsaimniecību lieto internetu. Projekta mērķa grupas ir gan igauņu valodā runājošie, gan nerunājošie, kuriem mūsdienās pietrūkst prasmes un iespējas lietot internetu, piemēram, ģimenes ar bērniem, lauku iedzīvotāji, vecākā gadagājuma paaudze, kā arī cilvēki ar zemu vai vidēju ienākumu līmeni.

7.5. Kvalitātes nodrošināšana

Formālās izglītības iestādes veido kvalitātes nodrošināšanas sistēmas, kuras ir pamatotas uz iekšējo un ārējo vērtēšanu, attiecas uz visu iestādes darbību un ir piemērojamas arī tajās sniegtajai pieaugušo izglītībai.

Privātām apmācību iestādēm, kuras piedāvā pieaugušo izglītības kursus, nav kopējas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas. Tomēr ir viens izņēmums — pieaugušo tautas izglītības centri, kas darbojas Neformālās pieaugušo izglītības asociācijas paspārnē. Šie centri īsteno kvalitātes nodrošināšanu, pamatojoties uz ārējo un iekšējo vērtēšanu.

Saskaņā ar Privāto izglītības iestāžu likumu privātām apmācību iestādēm jāpiesakās akreditācijas saņemšanai, ja piedāvātās programmas pārsniedz 120 stundas gadā. Personai, kas mācās akreditētā izglītības iestādē, ir tiesības saņemt ienākuma nodokļa atmaksu no mācībām izmantotās naudas summas.

Kvalitātes nodrošināšana pieaugušo izglītības iestādēs ir viens no Pieaugušo izglītības attīstības plānā 2009. – 2013. gadam aplūkoto jautājumiem.

7.6. Karjeras atbalsta pasākumi

Pašreiz karjeras atbalsta pasākumi netiek vienādi nodrošināti visiem pieaugušajiem. Saskaņā ar Darba tirgus pakalpojumu un pabalstu likumu valsts finansēti pakalpojumi ir pieejami tikai bezdarbniekiem, kas reģistrējušies darba tirgus pārvaldē, un darba meklētājiem, kuri ir paziņojuši par savu darba attiecību izbeigšanu. Tomēr, sākot ar 2008. gadu, Eiropas Sociālā fonda ieguldījums ir nodrošinājis pakalpojumu pieejamību arī strādājošiem pieaugušajiem.

Sākot ar 2007. gadu, Pieaugušo izglītības ieguvēju nedēļā ar īpaša mācību autobusa palīdzību dažādos apgabalos (īpaši lauku reģionos) dzīvojošiem iedzīvotājiem tiek sniegti informācijas un konsultāciju pakalpojumi. Šī iniciatīva ir vainagojusies panākumiem — mācību autobusu apmeklējušo cilvēku skaits ar katru gadu ievērojami palielinās.

7.7. Skolotāji un apmācību vadītāji

To izglītības iestāžu skolotājiem, kuras piedāvā formālo izglītību pieaugušajiem, jāatbilst tādām pašām kvalifikācijas prasībām, kādas piemēro skolotājiem, kas šajās izglītības iestādēs māca jauniešus.

Pieaugušo izglītības pasniedzējiem, kas māca pieaugušo profesionālās un tautas izglītības programmās, nav valsts apstiprinātas izglītības prasības. Daudzas izglītības iestādes prasības pasniedzējiem nosaka savos iekšējos noteikumos.

Igaunijā, ievērojot Profesiju likuma principus, ir sagatavots un ratificēts profesionālais standarts pieaugušo

izglītības pasniedzējiem, un šāda kvalifikācija tiek piešķirta jau kopš 2004. gada. Pieaugušo izglītības pasniedzēja profesija ir apakškvalifikācija (pamatkvalifikācija ir profesionālās izglītības pasniedzēja profesija vai profesija, kas iegūta augstskolā vai profesionālās izglītības skolā sākotnējās profesionālās izglītības vai profesionālās pilnveides ceļā). Pieaugušo izglītības pasniedzēja kvalifikācijai var pieteikties jebkura persona, kas nodarbojas ar pieaugušo izglītību. Kvalifikācijas programmās pasniedzēji var iegūt izglītības dokumentu par savu profesionālo kompetenci un paaugstināt savu konkurētspēju. Tas kalpo arī kā garantija studentiem un personai/juridiskajai personai, kas finansē apmācību programmu, ka tā tiek mācīta atbilstoši augstām kvalitātes prasībām. Pieteikšanās pieaugušo izglītības pasniedzēja kvalifikācijai ir brīvprātīga, un valsts līmenī nevienai apmācību iestādei nav noteiktas nekādas prasības par to, ka tajās strādājošajam pieaugušo izglītības vadītājam vajadzētu būt attiecīgai oficiālai kvalifikācijai. Profesionālās kvalifikācijas apliecības izdod četros līmeņos (attiecīgi 2., 3., 4. un 5. profesionālās kvalifikācijas līmenis). 2008. gada maijā parlaments apstiprināja jauno Profesiju likumu, kura galvenais mērķis bija aizstāt iepriekšējo piecu līmeņu profesionālās kvalifikācijas ietvaru ar astoņu līmeņu kvalifikācijas ietvaru, veidotu pēc Eiropas Kvalifikāciju ietvardokumenta principiem un kritērijiem. Saskaņā ar Profesiju likumu profesiju standarti jāpielāgo jaunajam Profesiju likumam. Tuvāko gadu laikā plānots atjaunināt profesionālo standartu pieaugušo izglītības pasniedzējiem.

BIBLIOGRĀFISKĀS ATSAUCES UN TĪMEKLĻVIETNES

Bibliogrāfiskās atsauces

CEDEFOP. Tematiskie pārskati — 2008. g. valsts ziņojums: IGAUNIJA.

http://www.cedefop.europa.eu/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/criteria_reply.asp

Eurypedia — Izglītības sistēmas Eiropā. Izglītības sistēma Igaunijā.

<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Estonia:Overview>

Pieaugušo izglītības likums: 10.11.1993., RT I 1993., 74., 1054. un grozījumi.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13197371>

Pamatskolu un vidusskolu likums: 15.09.1993., RT I 1993., 63., 892. un grozījumi.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13202786>

Igaunijas Republikas Konstitūcija: 28.06.1992., RT I 1992., 26., 349. un grozījumi.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12846827>

Igaunijas augstākās izglītības internacionalizācijas stratēģija 2006. – 2015. gadam; izglītības un zinātnes ministra rīkojums: 09.01.2007., 16.

<http://www.smartestonia.ee/public/files/KH%20RV%20strateegia%20eng.doc>

Igaunijas augstākās izglītības stratēģija 2006. – 2015. gadam; Riigikogu (parlamenta) lēmums: 08.11.2006., RT I 2006., 52., 386.

<http://www.hm.ee/index.php?149743>

Pamatprasības pedagoģiskajai izglītībai; republikas valdības noteikumi: 22.11.2000., 381., RT I 2000., 8., 575. un grozījumi.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12866316>

Vispārējās izglītības sistēmas attīstības plāns 2007. – 2013. gadam; republikas valdības direktīva; 18.01.2007., 26.

<http://www.valitsus.ee/?id=5226>

Interesu izglītības likums: 21.12.2006., RT I 2007., 4., 19. un grozījumi.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13124212>

Profesionālo augstākās izglītības iestāžu likums: 10.06.1998., RT I 1998., 61., 980. un grozījumi.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13224458>

Lisabonas konvencijas ratifikācijas likums: 10.02.1998., RT II 1998., 7., 14.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=25505>

Valsts izglītības saturs pamatskolām un vidusskolām; republikas valdības noteikumi: 25.01.2002., 56., RT I 2002., 51., 317. un grozījumi.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12888846>

Valsts izglītības saturs pirmsskolas bērnu aprūpes iestādēm, republikas valdības noteikumi: 29.05.2008., 87., RT I, 2008., 23., 152.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12970917>

Valsts izglītības satura norādes skolēniem ar mēreniem un smagiem mācību traucējumiem; Izglītības ministra rīkojums: 15.12.1999., 59., RTL, 2000., 3. 19. un grozījumi.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12743986>

Zinātnes un attīstības darba organizācijas likums: 26.03.1997., RT I 1997., 30., 471. un grozījumi.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13224431>

Pirmsskolas bērnu aprūpes iestāžu likums: 18.02.1999., RT I 1999., 27., 387. un grozījumi

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13197929>

Privātskolu likums: 03.16.1998., RT I 1998., 57., 859. un grozījumi

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13224449>

Profesiju likums: 05.07.2008., RT I 2008., 24., 156.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13147615>

Ārvalstu profesionālo kvalifikāciju atzīšanas likums: 15.03.2000., RT I 2000., 29., 168. un grozījumi
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12988434>

Igaunijas Republikas Izglītības likums: 23.03.1992., RT I 1992., 12., 192. un grozījumi
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13198443>

Igaunijas Republikas Bērnu aizsardzības likums: 08/07.1992., RT I 1992., 28., 370. un grozījumi
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13147577>

Vienkāršots valsts izglītības satura norādes pamatskolām (papildu mācību izglītības satura norādes); izglītības ministra rīkojums: 24.03.1999., RT I 1999., 70., 907. un grozījumi
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=790670>

Augstākās izglītības standarts; republikas valdības noteikumi: 18.12.2008., 178., RT I 2008., 57., 322.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13099603>

Interesu izglītības standarts; izglītības un zinātnes ministra rīkojums: 21.03.2007., RTL 2007., 27., 474.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12809661>

Profesionālās izglītības standarts; republikas valdības rīkojums: 06.04.2006., 90., RT I, 2006., 16., 131.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=1014805>

Studiju pabalstu un studiju kredītu likums: 07.08.2003., RT I 2003., 58., 387. un grozījumi
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13224397>

Universitāšu likums: 12.01.1995., RT I 1995., 12., 119. un grozījumi.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13224418>

Profesionālās izglītības iestāžu likums: 17.06.1998., RT I 1998., 64./65., 1007. un grozījumi
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13224103>

Jaunatnes politikas un jauniešu darba stratēģija; republikas valdības lēmums: 06.07.2006., 380.
<http://valitsus.ee/?id=5226>

Jaunatnes darba likums: 17.02.1999., RT I 1999., 27., 392. un grozījumi
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13152753>

Noderīgas tīmekļvietnes

Ekonomikas lietu un sakaru ministrija:
<http://www.mkm.ee>

Izglītības un zinātnes ministrija:
<http://www.hm.ee>

Sociālo lietu ministrija:
<http://sm.ee>

Valsts Eksaminācijas un kvalifikāciju centrs:
<http://www.ekk.edu.ee>

LV

Eurydice tīkls nodrošina informāciju un analīzi par Eiropas izglītības sistēmām un politiku. Sākot no 2011. gada, tīklā darbojas 37 nacionālās nodaļas visās 33 valstīs, kas piedalās ES Mūžizglītības programmā (ES dalībvalstis, EEZ/EBTA valstis, Horvātija un Turcija). *Eurydice* darbību koordinē un vada ES Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpild-aģentūra Briselē, kas veido tīkla publikācijas un atjaunina datubāzes.

Eurydice darba rezultātus izmanto izglītības politikas veidotāji nacionālajā, reģionālajā un vietējā līmenī, kā arī ES institūcijās. Tīkla darba specifika ir visu pakāpju izglītības struktūra un organizācija, un tas publicē dalībvalstu izglītības sistēmu aprakstus, salīdzinošus tematiskus pētījumus, izglītības indikatorus un statistiku. Visas *Eurydice* publikācijas ir bez maksas pieejamas tīkla tīmekļvietnē vai drukātā veidā pēc pieprasījuma.

Eurydice internetā –
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>

Publications Office